

1898 ა/ა

ღმერთმა მოგცეს რაც შენ გინდა;
რაც შენ გიჯობს მოგცეს ბედმა;
მოგეხმაროს სული წმინდა,
და არ გიმტყუნოს იმედმა.

ღმერთმა მოგცეს სულ-გრძელება,
მოთმინება, სიანაული
ღარიბზედ მოგცეს ქველობა,
მდიდარზედ უბიწო სული!

14.
ორივე სოფელს სიცოცხლე;
ამ სოფელსა სიყვარული,
არა გახედეს სულის სისაწყლე;
სიბრძნე კი მოგეცეს სრული!

ღმერთმა გაყურებოს შენ კიდევ
სანატრელი გქმნას მოძმისა,
მოგცეს სულისა სიწმინდე
და მხურვალეობა ლოცვისა.

თ. რაფიელ ერისთავი.

1868 მაისის 10 დღესა.

ქუთაისს

ლ ა რ ი ბ ი.

მდიდარებსა ნატრობ, ეძებ ბედნიერებს,
ფულებსა ცემ თაყუნი, აღიწინა მკურნეობას,
რასაც ეძებ ვერ ჰპოვებ, გასული წმინდის გულსათვის
ვერა ჰპოვებ, რადგანაც, ღირსი ხარ სულათ!

შენ ღარიბს გრომ არ მასცემ, უმტებ შერ ქიხასა,
ხარობ მაშინ როდესაც უმწერს იქრობს მშინდასა,
თავს იმშვე, ტნთ არ იფრთხილავს მტრებსა
ბედნიერებს ეძებ, ზამთარ არ ეტყობა...
რასაც ეძებ ვერ ჰპოვებ და სხ...
21

ღარიბი რომ იმღეროს, შენ ხარ მაშინ შეშურთალი,
შენ რომ ხახა გიშრება, ის მაშინ არას მთვრალი;
ღვიწის ვერ გაშეჯებ, ამას უნდა ფულეობი,
ხარ მდიდარი ღარიბი, უბეი არ მგულეობი...
რასაც ეძებ ვერ ჰპოვებ და სხ...
22

ბედნიერება რა არს, შენ არ იცი მვიანია?
— ეს არს წმყოფილება მასვედ რაც გეს ჰქონიშ.

შენ ამას არ იტყვი, გრომოსთვის უკვე,
 მუხლს მოიღოე მისთვის; ბედნიერებას სცდებო!
 მაშ ნუ ეძებ ტყუილათ, გეტყვი წმინდა გლო...
 ეგრე მხოვ რ დგნაც ღბრიბი ხარ სულითა!...

თ. რაფელ ერის-თავი.

1868 წ. მაისის 10-სა.

ქუთაისს.

არსენა.

დრამა 5-ს მოქმედებად.

მოქმედების.

ხერხადე — ხელჯოხიანი და მაკონეს აპეკუნი.

კულდურადე — ხერხ ძას თანაშემწე და შემდეგ ხელჯოხიანი.

მაკონე — გოჩუნაძის ქალი.

ელასაბედ — მწყემსი, მესალაპურე.

არსენა აფაზაკი,

კეეადე — არსენას მეძღველი იმერელი.

იმერელი

ოსი

გურული

რბჭველი

ქართველი

კახელი

და ბევრი სხვები

აფაზაკები

სომეხი

ქართველი თავადი

ურია

ქალი

ტუსაღები

ყარაულები

ორი სოფლები

და მსახურები.

მგზავრები

მ ო ქ მ ე ლ ე ბ ა 1-ლი

ს ო ე ნ ა 1-ლი

1-ლი სენა წარმოადგენს ერთს ბაღს, რომლისაც მხოლოდ ერთი ტლავერი მოსახანს გარკვევით. ღამეა.

გ მ ო ს ე ლ ა 1-ლი

კულუჩაძე შემოდის ტლავერში დაღონებული; დაფიქრდება და დიდხანს გატყურებთ რაღაცას იგონებს.

კულუჩაძე, როგორათაც ორის მზის ერთად ამობრწყინება და ორის სულის ერთს გვამში მოთასება შეუძლებელია. ისე მი და იმის ერთად ყოფა აღარ მოხერხდება. ან მი უნდ ყოფო და ან ისი ამას ისიც მიმხედარია, არ იმჩნევს კულუჩაძის ჯერ უნდა რომ მისის თვალთ-მაქცობით მომბტყუროს, ყოველად გმაცუროს მამრამ ვერა! ნიკაპამ დღესაც რომ ჩმო კმტყუროს წარბები და კოკხსავით ცრემლები დეაროს, ასე რომ მისის ცოლით ქვებიც სქდებოდნენ, მე კი მაშინაც ვერ შევაცდნის ვიცნობ, რა შევილიც არის, ის მთელის ხალხის მომხიბლაფი... დიდი ხანია ვატყობ, რომ ის ჩემთვის კა თბრავს რაღაცა საიჭურვლოს, მაგრამ, ვერა მგონია მოახერხოს, მისი რატოც ჩემი

შეგიწოდოდა... დროც ამისთანა უნდა როგორც დღეს მე მაქვს!
 ენიშნო კი მაინც: ჩემი აქ მოსვლა. (ახეე უკან) აქედან
 ძვერით მომასუტრებს ახლა! დედა სიამოვნებს ალბათ, აჩუქე-
 ლია, მაგრამ დაუზნდება! ყოველთვის რომ კეთილს დასვერ
 მოიტანს? (ახეილებს და გჰყურებს მღვანე ბოლომდე ჩუ-
 მობრძანდება სიჩქარით! რა ყურებებს პატარებმა! მოდგან
 ხალ გზიგონა?...)

გ ა მ ო ს ე ლ ა შ. რ ე.

ისივე და ხერხადე.

კუდურადე; (დაბლათ თავს დაუყრავს) გამაჯობა ჩემო
 დიდო მნათობო!

ხერხადე ოო! გეგმავს ჩემო თ...
 მაღალი ლაპარაკი მოყვამ; ვის ემუქრ...

კუდურადე. ჩემს ერთგულს და სანდო მგონებს: ე ი-
 ისევე ჩემს თავს!

ხერხადე. რა ქენი? იქ მალე მოიარე ცოდვის ადგილი?
 კუდურადე. (ღიმილით) სადაც კი თქვენის ბრძნებით მე

წავალ, ის ადგილი, მართლად (კუდურადე) ...
 კუდურადე. (სიამოვნებით) მომხრე ვარ თუ...

კუდურადე. (სიამოვნებით) მომხრე ვარ თუ...
 კუდურადე. (სიამოვნებით) მომხრე ვარ თუ...

ხერ. ასე მალე? იმ სიშორედგან ასე მისწრაფლად აქ ვინ გადმოგავდო? ანგელოზმა. მოგ ფრინა თეისის ნეტარის ნათელ-მოსილის ფრთებით, თუ ეშმაკმა მოგაჩანჩალა მისის ცოდვილის კლანკებით?

კულ. (სიცილით ხელს აშეფრს ხერხაძეს) მე, როგორც ელჩი ბელზებელისა, ეშმაკების ურემით მოვიჩინდი...

ხერ. ესემც კარგი, დაგემართოს. ვაჟი თუ ქალი?

კულ. არც ერთი!

ხერ. (შევრთომით) როგორ თუ არც ერთი?

კულ. საქმე მობერწდა!

ხერ. ნუ ხუმრობ!

კულ. მე თქვენთან ხუმრობით ბევრს არას გამოველოო.

ხერ. (გულმოსულად) მამ მოგიბერწდეს ნაშიერი! მაგ პასუხს ელოდი შენგან?

კულ. (მრ სხანეთ) ფრთხილად პატრონო! ფრთხილად! სიტყვები ჩაჰკლაპეთ.

ხერ. რაი? შეკუჭრება? შენ უნდა ჩამაწყეციტინო ხმა? შენა

ხერ. რა ვიცი? ყოველთვის ერთი დრო არ მებნებება კაცს? ხანდახან, ნათქვამა, მამალოც კი დასდებს ხოლმე კვერცხსო.

ხერ. შენც ღმერთმა შეგარცხვინოს და შენი კვერცხებიც რას მიქეიან შენი მუქარა, შე უღონო მხდალო. შენა!..ერთ ფეხს დაგკრავ და გაგარგის!

კულ. უფრთხილდით კი. რომ იმ ჭიამ სიკვდილის წინათ არ გვიბინოსთ და სასიკვდილო გესლი არ შემოგასხათ?

ხერ. (გაკვირებით) შენ, გეტყობა, მარცხენა ფეხზედ წა-
მოშდგარხარი აღარა ხუმრობ! რალაც სხვა სიზმარი გინახავს?!

კულ. სახუმრო კბილები ღიღი ხანია მოვიცვალე!.. ღიას
სულ სხვა სიზმარსა ვხედავ! ის დრო გამოიცვალა, რომ
შენ ბატონათ აღვიარებლი?

ხერ. მერე! მემართლები კი მაგას შენ უბედურო! ვისგან
ხარ გაბედნიერებული? აღრევ რა იყავ? აბა ერთი მოიგონე!
მელნის ფუმფლა, მეტი არა ფერი! ვის არ შეეძლო შენი
გასრესა? და ღღეს კი ჩემის წყალობით ხალხში გამო-
ეროე! მე რომ არ ამეყვანე ჩემთან შემწვედ, რა იქნე-
ბოდი?

კულ. მაგას ტყვილათ მაყვედრებთ; შენ შემმატე ხარი-
სნი და შეც მის ნაცლბდ სიმღიდრე და ქონება და მით
ღიღინხანის გაესწორდით, გაგბარდაბარდით.

ხერ. (დაცინებით) შენ გამამღიდრე? რას ანბობ; სიზმა-
რში ხომ არა.

კულ. არა ცხალათ! ღიასაც მე გაგამღიდრეთ! მაშინ ვინ
ლაჭფარა თავისის სერხიანობით . . . . . ამ ღენი ბოროტ
მოქმედება: . . . . .
თურმე? და ერთიც მკითხეთ: ვისთვის წაფიწყმინდე სული
ღვინ ვახარებლე. თუ არ შენ?

ხერ. ეჰ, იქ ხომ შენც წილი გეღვა? არც შენ დარჩე-
ნილხარ ხელცარიელი, მაგრამ იქ სხვა რალაც მიხეზია!
უნდა შეგვატყობინო. კი ეს ამღენი ანბაეი რაზედ მოა-

ყოლე?

კ. გულში ჩახტომა თქვენისთანა ვინ იცის? მოინდომეთ და შეიტყობთ!

ს. კემარიტათ ვერა გამიჯიარა! მხოლოდ ეს კაცი, რომ მაგ ანბავს მენ მე არ შეშართლები აბა თვითონ გამოტყედი აღრევ რა იყავ და ახლა რა ხარ!

კ. აღრევ რაც ვიყავ და ვინც ვიყავ იმისი კი რამოგახსენოთ და ახლა რაცაფარ თქვენს ხელში ეს კი ვიცი, იმას კი ვხედავ!

ს. (გზაკვირებით) რაი?

კ. მდიდრათ მოკედილი იარაღა გამოცდილის მამაცის ხელში!

ს. თუ კი მდიდრათ მოკედილი ხარ, შაშ საყვედურო აღარა გმართებს?

კ. ყოველთვის კოკა წყალს ვერა მოიტანსო, ნათქვამია და მეც მემინია, ერთხელაც არის არ იქნება, რომ მართალ — მსაჯულების სხიყები არ მიფიქრონ იმ ბნელს, და ეს კი დაფახულს აღვიღებ, სადაც იმდები ვადეო დაგეკამარხავს და მაშინ.....

ს. რაო მავინ, რომ კიდევ ახადეს ვე მენი ცრუ წინარწარმეტყველება?

კ. ეს რომ, მაშინ თქვენისთანა მამაცი, თღონდ თხოთავს კი უშველოს, და იარაღის ჯიერი აღარ იქნება, მდევსა გადაღვდებს, შესწირავს. —

ს. ენ მეუბნები მ.გას? და ვის? შენ, რომელთანაც ჭირიც და ლხინიც თანასწორ გაზიარებული გქონია? განა არ კმარაყო ჩემგან შენთვის მეგობრებს და მტაცებე... —

კ. მეგობრობა ქონების გაზიარებით არ დამტაცდებო! მე მაშინ უფრო ვერწმუნები მეგობრობას, როდესაც კაცი მას გულის პასუხსაც შამიტყოფს! და თანას — სწორ მიზი- არებს. —

ბ. მე კი მაგის წინააღმდეგ ვირჯებოდი შენთან?

გ. დღემდის არა, მაგრამ დღეს კი!..

ხ. (ჩაფიქრდება) ჰო. ჰო. ახლა კი მიხვდი რაზედაც მე უბნები მაგას შენ მატყობ, ვითომც დიდს საიდუმლოს რა მეს ეფარებდე შენგან?

დ. კ. დიახ ეს თველ და თველ სახილველია.

კ. მართალია მაგრამ იცი კი, რომ არ მეტყოდი როცა იქ ნებოდა!

გ. მაგისი კი რა მოგახსენია? ჯერ კი დაფარულია და!..

ხ. მაშ ვარწმუნებ, რომ აღრე იქნებოდა და თუ გვიან შენც მეტყოდა, მაგრამ ჯერ კი არ მინდოდა ასრულებამდის გმამხელა და ახლა, როდესაც მანგრე მოუთმენელი ყოფი- ლხარა, ჩემო ერთგულო მეგობარო, ბატონი ხარ! არც ახ- ლა დაგივარავ (ხელს მოჭკიდებს და ზეზე წამოხყენებს) მბა მიიხვდ ნობიდე ერთი! ეს სახლი, ეს კარი, ეს ბაღი და ასი ამდენი სხვაც, რასაც კი შენი თვალი ხედავს, სულ ჩემია!

კ. რას მიბრძანებთ? (გამტერებით მიჩერებია).

ხ. რათ მანგრე გაგივირდა? არა გჯერა! აბა ჯერ ეს სმითხარო: დღემდის ვის ეყუთენოდა?

ხ. თაეადს გოჩუნძეს, აწ გარდაცვალებულს. ღმერთმა აუკუნოთ განუსვენოს!...

ხ. ანგრე იყოს, ღმერთმა აცხოენოს! საწყალი ძალიან უწყინარი კაცი იყო! ეს ხომ გაგიგონია, თუ რა ნაირათ მოკვდა? —

კ. ამბობენ ვითომც ფიცს ეწიოს და სისხლად გახეთქილიყოს?

ხ. (სიცილით) მართალია! ჩემთან იყო მოწვეული ჩაიზედ და გამეცხლა თუ არა ერთი სტაქანი ჩაი, მაშინვე პირიდგან სისხლი წასქდა და მოკვდა; საღამომდის კიდევ ტანჯვით ეცოცხლა, ბევრი ეჯღავლა; თურმე ფიცს ისე სცოდნია: ჯერა აჯღავლებს, აჯღავლებს და მერე სულსაც ამოხდის.—რას ვანბობდით? ჰო, ესლა ვილას ეყუთნის მისი საცხოვრებელი?

კ. ვილას უნდა ეყუთნოდეს? ერთი ქალიშვილი დარჩა და რმას, მისი ქერივიც კი წაიიღებს ცოტა ოდენს წილს, თორემ სხვა სულ მაკრინესი იქნება! რათა მკითხაეთ? აპყუენ ი თქვენა ხართ და უკეთ არ იცით!

ხ. ვერა გცოდნია კარგათ! არც ერთის არ იქნება! სულ მე დამრჩება!

კ. გუჯარი ხომ არა გამოგჩენიათ რა?

ბ. როგორ არა! ცოცხალი გუჯარი. მაკრინე! (იცინის)
მე მანდა მაკრინე შევირთო! ეხლა ხომ მიხვდი? ყოველს
ლონის ძიებას ეხმარ და შენც უნდა ჩემო კეთილო მე-
გობარო შემეწიო ჩვეულებრივ!

კ. ესემც კარგი დაგემართოსთ, მაგრამ მერი მის დედი-
ნაცვალს რალას უზამთ? სად გაგონილა: მერე გინდათ შე-
ირთოთ ცოლად და დედისნაცვალს კი ეამიყებით?

ბ. ეგ არაფერი? მალღა კოშკში რომ მოხვიდოდე, ჯერ
კიბეს უნდა მოაელო ზელები?..ხე, ხე. ხე. ასე ჩემო მე-
გობარო!

კ. უჰ, ჭეშმარიტათ, რომ თქვენზედ უჭკუიანესი და მო-
ხერხებული კაცი ჩვენში არ იყოს, სამართლათ გაქებენ და
პატიეს გცემენ.

ბ. კარგი ვიცით რა შეილიც ხარ? ბევრში არც შენ
ჩამოგრები.- ახლან, აბა წადი ერთი და შენ იმ საქმეს შე-
უდექი, წელან რომ მეუბნებოდი! ეს მდიდარი კაცია, ხე-
ლი ჩააეღე! ოც თუმანსაც მოგქცემს, ნაკლეფ არ გა-
უშვან! . . . . . შეაშინე!...

კ. ბატონი ხართ (მიღის სიჩქარით) ჩვენი საქმე ჩვენ
ვით!

გ ა მ ო ს ე ლ ა ვ-მე.

მ. რტო ხერხაძე.

ოჰ, თბე-მოყვარებაე! რა კმაყოფილა დარჩა, რომ ვე-
 ლარ გაუმაგრბ ჩემმა გულმა თვისი საიდუმლო იმას ჭკუი-
 სა და ენა მჭერერობის ძალას! ძალიან გულით კი უნდა,
 რომ დამიახლოვდეს და ჩემს გულში მასპინძელათ იყოს,
 მაგრამ, ჭკუის კოლოფო, ეს ზატომ აღარ იცი, რომ რამ-
 დენსაც მე მიახლოვდები, მოდენით სიკვდილი უნ გიახ-
 ლოვდება. — ჯერ კიდევ სბჭირო ხარ ჩემთვის და მერე კი
 უნც უნდა გიწიოს ფიცმა, უთუოთ უნდა გამოგაყენო გა-
 ნსვენებულის კვალს და გაგასეირონო ბეწვის გზა.. (დაფიქრ-
 დება) დღეს უნდა გადაწყდეს ჩემი ბედიცა და უბედურობაც!
 ნუ თუ უქმათ ჩამიაროს ამდენმა ცდამ (პირზე ხელებს
 მიიფარებს და ჩაფიქრდება; ამ დროს ელისაბედი შავით მო-
 ქილი მოუახლოვდება.

გ ა მ ო ს ე ლ ა 4-ხე.

ისივე და ელისაბედ.

ელისაბედ. (მევა და ზღვებს ამოაფარებს თვალებზედ და ხმა გამოცელით ჰკითხავს) ეინ არის გამოიცან!...

ხერხადე. ჩემი სულის ბატკანი! ჩემი თაიგული, ჩემი მშეთ-უნახავი! ჩ...

ელ. კარგი! კარგი! ნუ ჰყვირი არაეინ გაგვიგონოს! უენს გაზდას რათ ისე იყავი დუფიქრებული, შე გენაცვალოს ელი-სამედ?..

ხე. (ხელზედ ჰკოცნის) სიყვარული კაპასია ჩემო მშენი-ერო, მარტათ გადაჰქმნის კაცს: ხან უმიზნოთ აცინებს და ხან უმიზნოთვე ატირებს.

ელ. (სიცილით) ეინ გიყვარს. მანგრე გიჭურათ ყმა-წვილო!

ხ. (ენა მოჩლექით) კუდიანი! ერთი მშენიერი და გაუ-ტანელი ქალი ურწმუნო, უგულო და დაუნდობელი, ისე როგორც მენ (უპირებ მოხვევას).

ელ. დაიცა შენ გაზღას (ხელებს ჰკრავს) არაინ დაგვი-
ნახოს! სინათლეა! აგერ სადაც არის მთვარე თავს ამოჰყოფს!
(წასვლას აპირებს) ამოდი ამელამ ჩვენთან.

ხე. მოითმინეთ! მე მიტომ გთხოვეთ აქა ჩამოსვლა,
რომ საქმე მაქვს თქვენთან. დაბძანდით მოვილაპარაკოთ
სახუმრო საქმე არ არის?

ელ. (ჯდება) ბატონი ხარ, მაღლე კი გაათავე!

ხ. ბატონი ბრძანდებით!.. წელან თქვენვე შემნიშნით
რომ ღრმა ფიქრებისაგან ვიყავი გატაცებული, იმ ფიქრებს
მიზნები თქვენა ხართ; ჩვენი ახლანდელი მდგომარეობა, ერ-
თმანეთის ტრფიალი, თუმც ჩემთვის სანეტაროა, მაგრამ თქვენ-
ნი სიყვარული კი მამხილებს მე, რომ ბოლო მოვღოს
ჩვენს ამგვარ კავშირს. —

ელ. (შეშინებით) როგორ თუ ბოლო! განა შეგძულდი

ხ. არა მშვენიერო! მაშინ მე ღმერთი შემძულდეს! ჩემი
მწარე სიცოცხლე მხოლოდ შენი სიყვარულით მაქვს ჩამ-
ტკბარ — ჩამარბათებული.

ელ. მაშ ვე უცნაური ფიქრები რამ მოგაგონა?

ხ. შენმა სიყვარულმა; დედა-კაცის სიყვარულშიდ მხო-
ლოდ გული მუშაობს, და მამაკაცის სიყვარულში კი
გულს თავიც ეხმარება, ამისათვის თქვენი სიყვარული უმფ-
რო ბრმა არის და ჩვენი კი წინდახედული.

ელ. ნუ მაშფოთებ კმაწვილო! გამორკვევით მითხარი
რას ნიშნავენ ეს სიტყვები, რომელიც გულ მოსაწამ-

ლათ შიწივიან ყურებში, მაგრამ ახრს მაინც ვერ მიემს-
ვლარეარ, ჩემით? ვის ეჭირვება ამ შემთხვევაში მოფრთხილება
მე თუ შენ?

ბ. შენი სიყვარული თავ მოყვარეა მე შატს, რომ
შენი პატრონება მხოლოდ ჩემი სიყვარულის ბუღათ იყო-
დაფარული და შენზედ, ჩემო მშვენიერო, ეჭვს ვერაფერ
ბედავდეს!...

ელ. განა შენ კი შეგიძლია ჩემზედ ეჭვი შამოიტანო
რამე? განა საკმაოთ ვერ დამიმტკიცე სიყვარული? არა თუ
შენგან, ჩემი აღტაცებითა სიყვარული მენდამი ვგონებ, გარე-
შებისაგანაც აღარა იყოს დაფარული.

ბ. ჰო და კიდევ ეგ არის ჩვენი უბედურების მიზეზი,
მაგან უნდა მოშალოს ჩვენი კავშირი იცი რას ანბობს
ჩვენზედ ხალხი და რა თებლით გვიყურებენ? ორივეს?

ელ. ეჭ მეტა არაფერი? ძალიან მცირე მიზეზისათვის
მიგეკცევა ყურადღება! ეგ ხმა შენთვის ქებაც არის ჩემო
საყვარელო, რადგან კაცი ხარ, და შე კი. ჩემთვის სულ
ერთია იმ დღოდგან, რა რომ პარველათ მე და შენ ერთმა-
ნეთს მეფეცეთ სიყვარულზედ, აი აქა, ამ ბაღში, ყოველივე
შეეწონე შენს სიყვარულს, ყოველივე შეესწირე შენს სი-
ყვარულს! თვინიერ შენი სიყვარულისა, ჩალად მიღირს ჩემი
სიცოცხლე!

მხოლოდ შენც კი გიყვარდე და ხალხთან მე რასაქ-
შე მაქვს?

ბ. (ხელზედ ჰკოცნის) კიდეც ეს არის, კიდეც მიტომ მიფრთხილდები ჩემო მზეთ უნახაო; რომ ეოცა ანგრე გიყვარვარ; მაგრამ შენ რომ ფიქრობ, მარტო ამას არ აღიარებს ხალხი.

ელ. მამ მაგახე მეტი რაღა შეუძლია, რომ კიდეც სთქვას?

ბ. (საიდუმლოთ დაბალის ხმით ეჩურჩულება) იცი რას ანობენ კიდეც? ერთომც დიდი ხანიდგან გვეკონდეს ჩვენ ეს წინა განძრახებები და შენი საქომოსათვის; შენ მოგესწრათ ფეხიოას სიკვდილი....

ელ. (შეშინებით) უიმე რას ანობ! ფე ვინ იფიქრა, იმ დეთისაგან შეჩვენებულმა? ვინ გაბედა მაგის თქმა?

ხერ. ხალხმა; და ვაი თუ ამ უგუნურმა ჰორებმა გვაზიანოს! ერთი გამოიგონებს; ათასი დაიჯერებს და მაშინ თავს აღნჩსად გამოგვაყოფინებენ; თითით საჩვენებელი გაეხდებით, თუ ღონის-ძიება არაფერი ვისმარეთ და ხალხს არ ჩავაწყვეტიეთ ხმა...

ელ. მამ მეტი გზა აღარ არის; რა გაეწყობა, ნუღარ მოუტდით წლის თავს; დაეჩქაროთ ჩვენი ქარწილი, მალე დაეწეროთ ჯვარი და ამითი უმფრო შევარცხვენთ ხალხს და პირს დაეყოფინებთ.

ბ. რას ანობ! მაშინ უფრო არ დარწმუნდება ხალხი? ამას არ იტყვის, რომ აღრევე ნდომებიათ ცოლ-ქომობაო; პირობა შეუტკრავთ და მისთვის მოუწამლავს ის კაციო?

ეს თავის გამართლება კი არ იქნება, თავის გამტყუნება არის....

ელ. მაშ რაიქნათ? ყოველიფერი ღონისძიება მოგვისბ-
ლეთია?

ბ. თითქმის კიდეც დარჩა ერთი საშუალობა, იმას მეტი
ღონე არა გვაქვს; ეს საშუალობა, თუმც ნახევარი წლის
სიცოცხლეს გვართმევს და ნახევარსაც ვეიმწარებს, მაგრამ
რა გაეწყობა!

შენს სიყვარულს მეც უნდა მსხვერპლი შეესწირო, შენთვის
ტანჯვა ჩემი გულის სიხარულია.

ელ. თქვე გენაცვალე, რა არის მაგისთანა საშუა-
ლობა?

ხერ. რაი და ქორწილი! უნდა ყოველი ღონისძიება გა-
ხშარო და მაკრინე შევიერთო.

ელ. (წამოდგება ზეზე გაგიჟებული, ხელს მოაფლავებს)
რაო? რაო? რასტყვი ეგ, შენ მოლაღატე, შენ გაუტან-
ლო? ფიცს რის უმერები? გინდა ფიცი გასტეხო და მეტი
კი სხვა შეიერთო? მაშ სიცოცხლე მოგყირკებია: ჩემის ხე-
ლით გამოგპოტნი უყელს, და ჩემი კბილებით დაგკლავ
სხვა ვეღარ მოეახერხერა...

ბ. ელისაბედ! ელისაბედ! დამშვიდდი განა არ იცი, თუ
შენ თვითონ ამასნი ფიცს, მე გატეხა არ შემძილავ!
აკი ენბობდი ქალის სიყვარული ბრმა არის მეტი! ეს სა-
შუალობა მე შენმა სიყვარულმა მომაგონებია და შენ ხ-

ყველურს მემართლები?

ელ. (ძალა დატანებით იცინის) ხა! ხა! ხა! ჩემმა სიყვარულმა შეგაყვარა სხვა! კარგი თავის მართლებს არის? სად გაგონილა, რომ სხვის სიყვარულს კაცი ძველ საყვარელს ამადლიდეს შენსავეთ? მადლობას მოგახსენებ, რომ ჩემს სიყვარულს მკრინეს შეყვარებით მიმტკიცებ?.

ხ. ეგ ვინ მოგახსენათ, რომ მე მკრინე მიყვარს?

ელ. მამ ცოლბთ არ გინდა შეირთო?

ხ. ეგ სხვა არის, მიტომ კი არ მინდა შევირთო, რომ ის მიყვარს, მაგრამ მიტომ, რომ მენ მიყვარხარ. —

ელ. ფოცა მწამს და ბოლო მაკვირვებსო, ეს არის.

ხ. აჟი ეანბობდი რომ დედაკაცის სიყვარული ბრმა არისთქო აჩქარებული რომ არ იყო და კარგათ მეფიქრა ეს საქმე, მაშინ ბარე აღარ მისაყვედურებდი. არა როგორ არა გრცხვენია, რომ ჩემზედ მაგისტანა ეჭვები მამოგაქვს? აი რა აზრით მინდა მკრინე შევირთო: ერთი რომ ხალხი იფიქრებს, რომ მე ის მყვარებია და შენ მირიგებდი საცოლოთ და ამითი ჩვენზედ ეჭვს დაჰკარგაედა და მეორეთ ესეცა მკონდა სახეში, დღეს თუ ხვალ მკრინე გათხოვდებ და მე ვითარცა აპყუენს და შენ ვითარცა დედინაცვლის კარში გაგვაგდებს.

ელ. მაგას ვერ გაბედავს? ნებას არ შეისცემთ?

ხ. კარგი შენ, თუ ჩვენ გვითხრეს, მაგრამ ჩვენ ვინდა გვკოთხავს! კანონი ნებას მისცემს და შენმა სიყვარულმა

მგონია ვერ შეაჩეროს ამ საქმისაკან. დღით არ ეპიტნავები
შენს გერს; ეს სიმდიდრე, ყოფა ცხოვრება დამეყარება და
შეეჩენები ღარიბი; მაშინ ყველს დამკინებს!

ელ. (განჩხლებული) ეგ მართალია! ოხ, ღმერთო რა
დღე მიმელის; იმ უნამუსომ უნდა საცინლათ ამიგდოს.

ხ. უთუოთი მამ მეც მაგასა ეფიქრობდი, და რომ მე
შემერთო, მაშინ ეს სახლ-კარაზა შენ გექნებოდა, რადგანაც
შენ ხარ და შენვე იქნებოდი ჩემის გულის მეფა: ის იქნე-
ბოდა ცოლი და შენ კი საყვარელი.—

ელ. (დაფიქრდება) კარგი, ახლა არ გიყვარს, მაგრამ.
რომ მერე შეგაყვარდეს?

ხ. მიკვირს. მაგას რაგორ ფიქრობ ჩემზედ? მომიტანე
ხატი და განგიმეორებ ფიცს.—

ელ. დამშვიდებით არა, არა მჯერა, მჯერა შენი საყვა-
რული; მაგრამ იმ ქალს რომ საქრმო ჰყავს.

ხ. ეგ არაფერია, შენ თუ მოინდომებ მოეახერხებთი
მლოდღე შენი ბედი მაგითი გადაწყდება.

ელ. კარგი მოეფიქროთ და მოვილაპარაკოთ; წაეიდეთ
აქელამ აი მთვარეც ამოდის (მიდიან. მთვარე ამოდის თან
და თან. ბუღბუღლი სტვენს. გამოჩნდება მთელი ბალი და
სახლი თავისის აივანით).

შაკრინე ზის აივანზედ დაფიქრებული და ოცნებობს

შაკრინე. ეიშ, მშვენიერო ბუნებაე! რა ნეტარი ღამეა! აჰა აღ-
 მოპრწყინდა გაესილი მთეარე, ღამის ნათობი და უბეად
 ჰფენს სხივებს ამ მშვენიერს არე შარეს! შეხედეთ, რა თავე
 მოწიანებით დედოფელულსა ნახაი მოსაცურაის მოწმენდილ,
 ლაქვარდოვან ცაზედ, ურიცხვი ვარსკლავები, ნახეთ, რო-
 გორ ცელქობენ, როგორ წაეარდობენ უმფროსის ნათო-
 ბის წინ! ქვეყნითაც ათას გვარი ყვავილები სუნელებას უკმე-
 ვენ და წყნარი ნიბეცა აბნევს ამ სუნელებას დედის მიწის
 ზურგზედ, რომ განთანტოს მუნებელი და უსიამოვნო სუ-
 ნელება! ბუღბუღლიცა ჩვეულებრივით შეჰყეფს, უგალობს ტყბი-
 ლს ბუნებას ალტაცებით. (დაფიქრდება ამ დროს მოღამის
 სალამურის ხმა) ეიშ! ეიშ! საყვარელო! ნო შრევეან მწყესმაც
 აკენესა თაეისი მაცთური სალამური; ოჰ, რა თანხმობა
 არის ღმერთო შენს კმნილებებში: მთეარე, ვარსკლავები,
 ცხოველი და მცენარე ერთბამად, მოილხენენ ხმ მწყენარ ღამეში
 და მით გადიდებენ შემოკმედო! (დაფიქრდება) რა უმადურია

ღმერთო შენი შექმნილი კაცი! შენ გაგიჩენია ეს ამ ქვეყანა-
ნად საბედნიეროთ, მიგიცია ყოველიფერი. საკმაოდ, მაგრამ
ის უმადური, ხარბი, გაუმადლარი არა ჰჯერდება ამ შენს
წყალობას; ის თავის თავით ეძებს კიდევ მეტს; ამ ძებნა-
ში და რამოდენს უბედურებას შეემთხვევებ თავის უზნურებით;
ძებნაშიდევ დაღვეს თავის წუთის სოფელს და ბოლოს რით
გაძლება? ერთი მუკტა შავი მიწით. (დაფუქრდება) რატომ
ჩემსავით ბედნიერი არ არის ამ წამს სუყოველი კაცი? რა-
მდენი დედა თმა გაწეწილი ზის თავის საყვარელ-მეილზედ,
რამდენი ცოლი პირს იხრკავს თავის ქმარზედ, დები ძმებსა
იგლოვენ, შეილები მამებს და საყვარლები საყვარლების
დაკარგვით გულ დაბნელებული სხედან, ამ ოშიანობის შე-
მდეგ! მე კი უწინებლად მომივა ჩემი გიორგი გამარჯვებული;
არა ვლირს ვარ შენგან ღმერთო ამდენ წყალობას! თვალები
ცრემლებით მემსებიან; მაგრამ ეს ცრემლები არიან ნიშანი
ნეტარებისა, ნაშობი რაღაც უცნაურის უკდავი გრძობის?
ოხ, გადმოსციინდით ჩემი თვალითაგან სასუფეველის წვეთე-
ბო! ოჰ რა ბედნიერი ვარ: ვანდა, რომ მთე ი ქვეყანა
სიყვებთულით მივიკრა ამ ჩემს გულშიდ, ან და არა. არა,
უმჯობესი იქნება; რომ მე ჩაუღვა ეისმე თავი კალთაშიდ
და ნეტარების ცრემლები ვიღვარო; მაგრამ ეინა შეყავს მე-
ობის?

გ ა მ ო ს ლ ა 5-თე.

ისივე და ელისაბედ, რომელიც იქ იდგა ჩუმად შამოსული და უკანასკნელი სიტყვა ესმოდა.

ელ. მე (მოეხვევა დამავიწყდი შეილო შენი ერთგული დედა, შენი ელისაბედი?

მაკ. (შეკრთება.) ოჰ, შენა ხარ დედაო? გული გადა-
მიტრიალდა!

ელ. რაშ შეგაშინა შეილო, გენაცვალოს დედა შენი?
აბა ვინ გაგიბედავდა ჩემს შეტო, სხვა მოხევეას?

მაკ. დიდი ხანია აქა ბრძანდებით? განა ჩემი სიტყვები
ყველა გაიგონეთ?

ელ. კი შეილო, გენაცვალოს ელისაბედ, მაგრამ რათა
სწითლდები? ეგ გრძნობა სირცხვილი არარი შეილო (ჯღღე-
ბა) მეც რომ შენი ხხის ვიყავი, მეც მანგრე ვგრძნობდი,
მეც მანგრე ვიყავი გატაცებული ოცნებებით, მაგრამ ღღეს
კი ყოველიფერი დამამწარა ჩემმა უბედურებამ. (ერთობტ
ტირის, პირზედ ხელებს მიიფარებს) მენს მეტი ნუგემი აღარა

ღამიჩენია შეილო, მაგრამ შენთვისაც ევლარ შამოშიჩიელია ჩემი ნაღველი; ღმერთი არის მოწმე, რომ დედას ჩემზე უმფრო არ ეყვარებოდი, მაგრამ მენ კი მერიდები და სხვა დედინაცვლებივით მიგაჩნიაარ....

მკ. (გულზედ ჰკოცნის) ღმერთია გულთა მხილველი რომ... ჩუ ვილაც შობდგა კარებ ზედ.

გ ა მ ო ს ვ ლ ნ ა ე .

ისივე და გიორგის ბიჭი შამოლის,

თავს უკრავს ორივეს.

მკ. (უცებად მიკარდება ბიჭს) ოჰ გიორგის შამოლის! გიორგინ რასა უქა?

ბიჭი (უოცნობს), რა მოგხსენო შენიჭირიშე! კარგათ განზღავს შენიჭირიშე! დიან ჩემო ბატონო! (ხან ერთს შეხედავს და ხან მეორეს).

მკ. უი ჩემს სიკოცხლეს! რათ ასე იბნევა ეს ბიჭი? (შემოარდება და მიუბრუნება ბიჭს) თქუი დედა ხომ ცხად...

ხალი არის?

ბიკ. კი შენიჭირიმე მაგრამ....

მაკ. რაო მაგრამ? სტყევი მალე! სტყევი აეთ არის?

ბიკ. მშვიდობით გახლავსტ შენიჭირიმე, მაგრამ..მაგრამ..
წიგნი გახლავსტ აგერ ქალბატონთან და იქიდგან გაიგებთ
ყოველიფერს შენიჭირიმე. (ამოიღებს ბარათს და მიართმევს
ელისაბედს.)

მაკ. ღმერთო! ჩემო გული შიკანკალებს! დედა გახსენი
ჩქარა!

ელ. (გახსნის, და კითხულობს ჩუმათ და ვითომ. აღშ-
ფოთებულო.) არაფერი! ჩემთან არის! არაფერი!

მაკრინე. ღმერთო! მენც აგამფოთა მითხარი რა არის?

ელ. არაფერი! არაფერი! ჩემთვის უთხოვია! არა, არა,
ჩემთვის არ უთხოვია! არაფერი! მე მწერს...მე გეტყვი;

მაკ. (გამოგლეჯს ბარათს ხელიდგან) მამ მევე წაიკით
ხაე თუ შენ არ მეტყევი. (კითხულობს ჩუმათ).

ელ. ოჰ შენ უბედურო! ძალიან კარგი სასიამოვნო რამეს
წაიკითხაე.

მაკ. უი მაკრინეს სიცოცხლეს და მოსწრებას! (დაჯდება
სკამზედ, პირზედ ხელებს მიიფარებს და თავს დადებს ხა-
რისხზედ);

ელ. ნუ შესწუხლები მაკრინე. ეგ არ იქნება; აქ უთუოთ
სხვა ანბაეია! უნდა შაეიტყოთ ახლავეი აქ წამოდი ბიკო!
(ღმილით მიდის და ბიკი თან მიყეება შეწუხებულო)

გ ა მ ო ს ე ლ ა 7-დე.

მარტო მაკრინე.

მაკ. (თავს აიღებს მალა) ეს რა უბედურება მომადგა?! აი სულ ასე არიან კაცები: შეგვაცუებენ, შეგვაცყარებენ თხვს და მერე მოულოდნელათ გვიღალატებენ, ბუღს მოგვსწყვეტენ, და გეტანჯვენ და საქებათაც მიაჩნით... ეგება მართლა დათვრეს, თორემ გიორგი როგორ მიღალატებდა? (ხელ ახლა კითხულობს წიგნს), მოწყალეო ხელმწიფავ ბატონო ელისაბედ! მომავალს პანოდიღან, მე უმემთხვია უბედურება, რომელმაც სიკვდილადმდე მომიწამლა სიცოცხლე: ერთ ჩემ ამხანაგისას გამოვიარე, სადაც დამათვრეს და გრძობა დაკარგულს დამწერეს ჯვარი მის დახედ. რა გაეწყობა! ასე ყოფილა ღეთის ნება და მეც უნდა დავემორჩილო მის ნებას აწ გთხოვთ ეს ჩემი უბედურობის ანბავი, სიფრთხილით გაუშტახლოთ მაკრინეს. ღმერთმა ანგდნიეროს სხვა ქმართან! ჩემს დაუხედველობით მე გავიმწარე ჩემი სიცოცხლე, თორემ ეგ მალე დამივიწყებს უბედურს.

და ხვთ რას ანბობს ეს უფულო, ის დამივიწყებსო, სხვა ქართან იქნება ბედნიერიო? არა, ის მუხთალი არა გრძნობს, რომ ის სხვა ქმარი იქნება მხოლოდ სიკვდილი? (ტირის) ოჰ, რა სსძაგელია ქვეყანა? არაფერი კეთილი არ არის რა ამ ქვეყანაზედ, ყოველიფერი მუხთალია! დაბნელდი მთე-რე და ვარსკვლავებო! განა ჩემი მწუხარებას ნახვა გიზა-რიათ და მიტომ ანათებთ? ჩაწყუტე ბუღბუღო ეგ სსძა-კელი ხმა! განა პარობა შეგურავსთ და მე დამცინით? (ტ-რის ხელებს პირზე მიაფარებს ამ დროს ჩემთა შამოიბა-რება გიორგის ბიჭი და დაიხოკებს მაკრინეს წინ).

გ მ ა ს ე ლ ა 8-რე.

ბიჭი: შაპტავეთა, ღმერთი გაპატავებთ!

მე: რა გინდა? განა შენც განდა დამცინო?

ბ. არა შენჭარამე, შაპტავეთა, ღმერთი გადღვრძელე-სთ! ჩემი დასადგომი თვალეზი მოიყადეს, თორემ გული ვერა...

მე: რას ანბობ მითხარი, გამგებინე! როგორ მოგიყა-დი? ეინ მოგაყადა?

ბ. აქვენმა, დედინაცვალმა შენიჭირაშე! ეგ წიგნი გიორ-

ვის არ გახლავსთ, გამოცელილია, თქვენი დედინაცვალი-
გან: მეც დამარიგეს და თქვენც მოტყუებას გიპირებენ.

მკ. როგორ თუ მოტყუებას! მართლა ანობა? მაშ გი-
ორგის ცოლი არ შეურთავს?

ბ. არა შენი ჭირიმე, თქვენს მეტს ვის შეირთავს? თბეი
დაგურათ; შეიღობით მოვიარეთ პახოდი.

მკ. მაშ ჩემ დედინაცვალს, რა აზრი აქვს, რომ მატყუ-
ებს?

ბ. რა მოგახსენოთ შენი ჭირიმე! თქვენი აპეყუნაც იქ
გახლდათ, წინა რომ მომცეს.

მკ. ბქ უთუოთ რაღაც ანბაეი უნდა იყოს; უთუოთ
უნდა შეეცუო: გისწა უთხარი გიორგის, რაც დრო უნდა
იყოს, მაინც მოვიდეს, მომეშველოს, მე კი ვეცდები შევი-
ტყო თუ რა ანბაეია: (მიდიან ორივე)

ს ც ე ნ ა 2-რე

მდიდრულათ მორთული პატარა ოთახი.

გ ა მ ო ს ლ ა 1-ლი

მაკრინე შეწუხებულია და ელისაბედ ანუგეშებს. —

მკ. ოჰ, ღმერთო ჩემო! მწუხარებას გაეუძლო, თუ სი-
რცხვილს? რომელ ერთს...

ელ. კარგია შეილო, ნუ იკლავ თავს! სჩანს მანგრე ყოფილა ღვთის ნება... მე უფრო სირცხვილი მაწუხებს, თორემ ის სახსენებელიც აღარ არის!.. კაცები სულ მანგრე არიან.... მე აღრევე ვგრძობდი, რომ შენ იმას არ უყვარდი; მხოლოდ უნდოდა, რომ შეეცდინე როგორმე, გაეუბათიურებინე და შეკრე განზღდ გეგდე. კაცები სულ ასე არიან დაუნდობლები, და გაუტანლები..

მაკ. არა, დედა, ცილს ნუ ესწამებთ!.. გიორგი მანგ გვარია არ არის არა მგონია, ჩემ გარდა იმას სხვაც ვინმე ჰყვარებოდეს?

ელ. უი ქა!.. რას ანობ მას? ყვარებია კი არა, მიწერ მოწერაც აღრიდგანვე ჰქონებიათ, დედა შეილობამ...

მაკ. თქვენ რითი იცით ვინ მოგახსენათ ვე ანებები?

ელ. მთელმა ქვეყანამ იცის შეილო! საიდუმლო აღარ არის, მაგრამ მე კი ღღემდის არა მჯეროდა. და ახლა ეს ბიჭი საიდუმლოთ გავხმე და ეკითხე!.. იმნაც დაწერილ-ლებით მიანბო: არც მთავარი თურმე ყოფილა და არც ნაღვინევი... დიდ-ს ხნით ჰქონოდა განძრახვა, სიტყვა მიეცა და შენ კი თურმე საცანლათ გიგდებდა, გაბრიყვებდა და ჩვენ რას მიუხედებოდიო.

მაკ. მაშ გიორგი ცუდი კაცი ყოფილა?

ელ. კა შეილო! კი დედა შეილობამ! ის შენი ღირსი არ იყოს! მე მხოლოდ სირცხვილი მწუვავს, თორემ იმის დაკარგვას არაფრათა ვსწუხვარ! სასიხარულოც არის!..

მაკ. მეც ვხ არა მკლავს დედა!.. სირცხელით თავს ვე-
ლარსად გამოვეყოფ! ქვეყანაში გავიკაცხები!..

ელ. ევა სთქვი შეილო!.. ვინ იცის, ის მუხთალი რამ-
დენს დაგცინის ახლა. სულ თითო კახლათ მოუყევბოდა
თავის ცოლს რაც, რომ კი შენ და ამას საიღუმლოთ გი-
ლაპარაკნიათ!.. ათ იმდენსაც ტყუილებს დაუმატებდა და მი-
თი აცინებდა და ახარხარებდა შენზედ მის ცოლს! ოხ, რა
განცხრობაში იქნებოდა! დედაკაცის ბუნებას ცოტა გაახხ-
რებს... სუსტია!..

მაკ. (სდილობს რომ თავი შეწუხებული უჩვენოს) კარ-
გია! კარგია! ნულა მიწყლავ გულს! შენ მაინც შემობრალე,
ნულა მარცხენ დედაე!..

ელ. (უფრო შებრალებით) რაეკნა შეილო! მართალს
გეუზნებო. — ეს კიდევ არაფერი, მაგრამ უფრო ძნელი ის არის,
რომ ხალხში თავი მოგჭრება, თათით დაგაწყებენ ჩვენებას!
შენი ტოლი ყმაწვილ ქლები თვა ის აგარიდებენ. შეილო,
საქრმოსგან დატოვებული და ამას კი არ იკითხავენ
თუ რათო? მარტო კუდს გამოაბმენ და იჭორვენ...
საუკუნოდ მომჭრიან თავს, ასე რომ სხვა ვეღარაინ გაბე-
დავს შენს შერთვს. (მაკინე ხელებს მიიფარებს და ქვითქ-
ვინებს) კარგია შეილო, გულს ნუ გამიხეთქ! ტირილი და
მწუხარება რაღას გვარგებს? სხვებს როგორმე შეუდგეთ, სა-
ქმეს.

მაკ. მამ მირჩიეთ დედაე! და მე ყოლიფერზედ თანა-

ხმა ვარ! —

ელ. სანამ ეს ხმა სახალხო შეიქმნებოდეს, შენვე დაასწარი და შეიროთ სხვა ქმარი —

მაკ. კარგი, მაგრამ ასე მალე ვინ მოეძებნო და ვინ შევიროთ? და ან ვინლა შემირთავს?

ელ. უი, ქა, გენაცვალოს ელისაბედ, რათ მანგრე იმცირებ შენს თავს? თუ შენისთანა ქალები გაუთხოვარი რჩებოდენ, მამ სულ ეღარაეინ გათხოვილა ქვეყანაზედ?! — ვის შეუძლია შენი დაწუნება, ოღონ შენ კი დამეთანხმე და მე, გიორგის და მისის ცოლის ჟანაზედ, მათდა გულ გასახეთქელად, იმისთანა ქმარს გიშოვი, რომ სამაგალითო და საზარბო იყოს შეილო.

მაკ. მე მინახავს ის კაცი?

ელ. გინახავს. და იმასაც გაგიჟებით უყვარხარ! არ ემგვანება იმისი სიყვარული, გიორგის სიყვარულს!..

მაკ. ვიცოდე მანც ნეტაი: ვინ უნდა იყოს ეგა? (ამ სიტყვებზედ კარები გაიღება, უფერათ შემოიჭრება ხერხ ძე და დაუჩოქებს მაკრინეს).

გ ა მ ო ს ე ლ ა 2-რე.

ისინავე და ზერხადე

ზერ. მე ჩემო სიცოცხლე!.. დღემდის ვითმინე და ჩემს გულში საიდუმლოდ მოვკელი შენი სიყვარული, მაგრამ, დღეს რადგანაც შეცას ჩემთვის მოუტოს არ და განგებას შეუმლია შენი და გიორგის კავშირი, მე უშენოთ გზა აღარა მაქვს: ან მომკალი და ან მაცოცხლე!..

მაც. (წამოდგება ზეპირ მჩისხანელ) სტყუი განგება არ ერევა თქვენს უბ ტიოსნობაში (მოუბრუნდება ელისაბედს) ახლა კა მიეხდი, რათ მატყუებდი მაგრამ მე შენ გამოგამყარე, კუდიანო; თავს მოგჭრი ხალხში აღარ დებზოგავ!

ელ. უი, მენს ელისაბედს, ეს რა გაიგონა ჩემა ყურებშია! მიშველეთ! უნდა ახლავე თავი დაეღრჩო! წყალში გადავარდე! (გაფარდება კარში და გადაიკეტს გარედგან კარებს.)

გ ა მ ო ს ე ლ ა 3-მე,

ისივე გარდა ელისაბედისა.

ს რაჰქენით ევა! ხომ მოკალით დედა თქვენი...
 მაკ სად არის დედა? დედა ჩემი საიქიანს არის ეხლა!
 დღეს კუშმარიტათ მისმა ლოცვამ გამოიხსნა თქვენი ხელი-
 საგან, ეგ არ არის დედა ჩემი! გ არის ერთი მემკვიდრე დე-
 დაკაცთაგანი, რომელმაც ჯერ თავის პატროსნება გაჰკიდა
 და მკრე ჩემი პატროსნებას შეხებას სუდა! — ღმერთა და
 დედო ჩემის ლოცვამ გამოიხსნა თქვენი ხელიდან.

ს. ჯერ ბღრე ანბობთ შგ სიყვერება: არ იცით რომ
 ჩემ ხელშია ხართ და მე ვიყოლა მკენი ნებას არ მო-
 გცემთ დედი თქვენის შეურაცქეფის და მანგრე გაუპა-
 ტიურებასა.

მაკ. მგასაც ენახეთ, შკრამ ჯერ კი გაბრძნდით აქე-
 დგნი! დმანებთ თავი გაბრძნდით.

ს. (დაცინებით) გაბლებოდით, მაგრამ კარი გ ხლავს
 ვადაცეტალი გარედგახ. —

მაკ. როგორ თე გადკეტული! (დაფრთხილებული მიუხარდებ-

ბა კარებს და დაუწყებს რახუნს ყვირ(ლო) ბჭო! გოგოა ქრისტიანო! არა ვინ ხართ? მუშევრეთ, გამოდეთ კარი!

ბ. (დაცინებით) ქობაჯონო, ტყელა ნუ ჩაიწყვეტ შავ მშენიერ ბუღბუღლის ხმის ყვირლით! მ. გ. ლ. მ. ხ. ხელებზედ ბებერს ნუ დოჯინთ მტრის ცემით! ვერაფერ გაგვეგონებო! ზოგი იქთ არიან ზოგი გგზავნილა და ზოგი აქთ, ერთა სულსე ღრ ღრჩენილა მინ და თქენი დედინაცვალი თქენეე გაგვიყო კარში; და მიინც რა გაშფოთებოთ რისა გეძინათ ჩემთან? აკაკუნის დარაგება ვის გაუფონია? მხეცი ხომ არა ხართ? განათლებული ქლა ბრძანდებით!

მკ. მაშ რა გნებაქის მადანეთ?

ბ. ცული არაფერია! მობრძნეთ, დაბრძნდით აფერ ჩემთან დივანზედ! დამშვიდდით და მოგახსენებთ. (მაცკინებ შოკრი ახლოს ჯდება კანკალთ ცოტა სჩუმის მიმდევ) ან უნდა მოკადე და ან უნდა ცოლთ მიგართოთ, ამ ორზე ერთი უნდა ექნა, ქრება მოთქნე, ნულარ კაპასობ! ხომ იცო, რომ შენა თბუ ახლა ჩემ ხელშია, მიყვარხარ გაგიყვებით და არ იცით, რომ სიყვარული კაცს გრძობას უყარდაყს და ბებერს ცოდს სქმის ჩააფენინებს? მხოლოდ შენ კი დაშფთანხმე და შენზედ უბედნიერე ი ქალი აღარ იქნება; გიორგი ჩემსაკით შენ ვერ შეტყუვარები რას იტყვი?

მკ. არ მიყვარხარ!

ბ. მე სიყვარულს არ გითხავ და არცა გთხოვი ჯერ კი

ღამეთანხმე ცოლობაზე და სიყვარულით... შერე შევეც-
დები; შეგბყვარო თავი.

მკ. არ შემიძლია ვერ შეგირთავ!

ხ. (მრისხანეთ) ნუ დაივიწყებ, რომ ჩემ ხელშიდა ხარ;
იქ თხოვნა შეისმინე, სადაც შე ძალაც შემიძლია გიხ-
მარო.

მკ. არ შემიძლია, მოკალი შვათა ვარ!

ხერ. (ბოროტულის დაცინებით) არა ჩემო სიცოცხლე!
შენისთანა მშვენიერებს ვინ გამომიტებს სასიკვდილოდ?
უწინამაც კი დამიმოკლდეს სიცოცხლე! (მოეხვევა და სურს
კოცნა, ქალი კვილით გამოუძვება ხელადამ, გაქცევა და
ხან ფინჯერს მიეარდება და ხან კარებს: ხერხე და დავს
დასაპყრად) ტყვილად გარბახარი ჩემის ხელიდგან ეფრსად
წახვალ!

მკ. (ერთომც დამშკადღება) მამ კარვო, ახლა შეც ვიქ!
ყოფ, რომ ღმერთს გამოუმიტებოვარ და ბესაც შენთვის უნ-
დებოვარ რალა გაეწყობა! თნ. ხმ. ვარ შენის ცოლობას...

ხ. ოჰ, შენი ჭირიმე (ს-ხარულათ) ბღრეე გეოქო არჩე
ან შენ რალათ იწუხბელი თეს და ან შე რალში გეჩრებელი.
მამ ახლა დამტყცებაც მომეცო მე შენი სატყუებისა და-
თხოვე და შემომიფიცე ამ ხატზედ რომ შენე აღარ მალაუტო,
აღარ გად-თქვა!

მკ. (შემინებით) მგის ფაცი არ შემიძლია!...

ხერ. თორემ მატყუებდი?! შენი მოსატყუარიცა ვარ!.

მე რადგანაც ფიცი აღარ გინდა, სხვა გვარად დაგამტკიცებებ შენს სიტყვას ჩემს ცოლობაზედ!

(წააფლებს ხელს, მაკრინე კადეე დძერება ხელებიდან და თავ-გადაგლეჯილი თმა გაშლილი დაუჩოქებს)

მაკ. თუ ნამუსი გაქვს, პატრიე ეცი შენს კაცობას! შეიბრაღე ჩემი ქალიშვილობა! მაგონე დედა შენი! გამოისახე რომ შენ მამა ხარ ჩემი და მე შენი შვილი და გამაშვი! ნუ მტანჯავ! რაც გინდა შამოგფიცაე!

ხერ. ახლა აღარც ფაცი მჯერა შენი სხვა გვარად დამტკიცე და მაშინ იფრო დაჯერებული ექნები.—

მაკ. მამ კარგი (გაიქცევა დაიჩოქებს ხტის წინ დალოცვილებს.)

ხ კარგი, აწ გაათაეე ეგ ლაცე! მეშინია, ვინიცობა, ღერეთმა არ მოგივლინოს მიხაილ თავარანჯელოზი და არ გამოგხსნას ჩემი ხელიდან.

მაკ. (წამოდგება დამშვიდებული და შიგა ხერხაძე თან) კარგი თანახმა ვარ! იყაენება უფლისა! მაგრამ ცოდვა კი შენი იყოს!

ხ. ანგრე იყოს ცოდვაც ჩემი იყოს და სატკივარიც!

მაკ. ზომ იცი, რომ იმ . . . . . ოთახს ამის მტეი კარები არა აქვს? გერ მე შეეზღ და მერე დაგიძახებ, შამოდი და მაშინ მამოგფიცაე.

ხ (ხელზედ ჰკოცნის) ჰო ჩემო სიცოცხლე! კი ჩემო ხელმწიფაე! მაგის უარს როგორ გეტყვი?

მაკ. შედის მეორე ოთახში.

ბ. (ალტაცებით) ახლა კი ჩემი ხარ სულ ასე არიან
ქალები: ჯერ გაჭირვეულა და ეხლა კი ნამეტარსაც
აპირებს.

მაკ. (ხმა მეორე ოთახიდან) შამობრძანო! შამობრ-
ძანდი!

ბ. (სინარულით) ეჭვი აღარ მქვს, შემართაეს! და შე-
შირთაეს! სულ ასე არიან ქლები! გიხსლებით ეხლავე (გააქ-
რობს სანთელს შევბ იმ ოთახში).

გ ა მ თ ს ე ლ ა 4-ხე.

გიორგი (შამოდის და დაფოთბრობს ბნელაში).

ეს რა ანბავიაჟ. აქა ბლარაინ აღარ ბრის! მგონია, თვა-
ლებმაც მომბტყუეს და ყურებმაც: ახლა, რომ მოედრო-
დი, სინათლეს ეხედავდი იმ ოთახში და ლაპარაკიც გამო-
ისმოდა და ეხლა სულ ყველა გამქრა ია: აღარც ენაშე
გარეთ არის და არცა შიგნით! ეს კარებიც გადაკტილიყო
გარედან აქ რაღაც ანბავია...

(კაცის ხმა მეორე ოთახში) ოი მოვედი! (ქლის ხმა)
მოჭკედი აეზავაო მაგის ღირსი ხარო გიორგი (დაფეთებუ

ღი ამოიღებს ხმალს და შექმნის ღრიალს) ჰეი! ჰეი! ვინ ხართ! სანთელი! ცეცხლი! (ამ ხანზედ გარედგან შემოაციანდებიან მსახურები: ზოგი ქინჯლილით, ზოგს სანთელი უჭირავს ხელში, ზოგს კეტი და ზოგს ცული).

ელ. (დაფეთებული შემოიჭრება) რა ანბანია ბიჭებო! სახლს ცეცხლი ხომ არ ეყიდება? (ამ დროს თმა გაწეწილი გამოეარდება მეორე ოთახიდან მაკრინე ხელში უჭირავს სისხლიანი ხანჯალი).

გიორგი: (მეშინებით მიეარდება მაკრინეს) ქალო ვგ რა ანბანია? სისხლი რისია მაგ ხანჯალზედ?

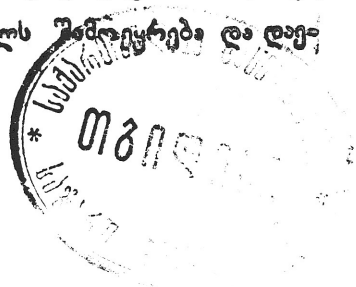
მაკ ნუ მოდიხარ გიორგი! მე აღარა ვარ შენი ღირსი! ბედს არუნდობი მენტეის!

გი. რას ანობო ქალო, ხომ არ გადარეულხარ, როგორა თუ ჩემი ღირსი არა ხარ?

მაკ მასთვის, რომ მე კაცს შეუღელი ვარ! მე მოგვალა ამ ხანჯალთ ჩემი აპეკუნა ხერხეკი, მაგრამ მითი დავცევი ჩემი პატროსნება...

ელ. უი მენს ელისაბედს რა გქნია, ეგა ვინ მოგვლავს მოშველეთ ქოი ტანებო! (შეეარდება საწოლ ოთახში.)

მაკ. (მოაყვირებს) რად გაიქეცი? ეგება, გეგონოს შენ კუღურო დეინაცულო, რომ მენც მოგვლაა? არა შენ ღირსი არა ხარ ჩემგან სიკდილის! (გდააგდებს საწოლში კარებისკენ ხანჯალს და თითონ გულს შემოიჭრება და დაეცემა ძირს).

გიორგი (რომელიც აქამდინ გოჭივით გაშტერებით მიჩე-
რებოდა ამ სცენას) ამ უბედურობის მიზჯო აშარო დე-
დაკო! შენმა გერმა შეგიბრალო შენ, მაგრამ რათ ასე
იცი რომ, მისი საქრმოს ხელი არ დაგზოგავს შენ. ლჯკმა
ლუკმათ დაგკებს შენი საყვარელის გულზედ (ხმა ამოდე-
ბული შევარდება საწოლ ოთახში).

დასასრული პირველის მოქმედებისა.

მეფის გიორგის ავთმყოფობის გაძლიერება. — არ ცოდნა და საზოგადო შიში საქართველოს შემდეგ მდგომარეობისათვის. — ბატონის-შვილების ერთმანეთში წინააღმდეგობა და საიდუმლოთ ცდილობა. — დაეით ბატონიშვილს წინააღმდეგი მოქმედება მამის სიცოცხლეში. — არეულება საქართველოსი. — ცარცვა და ძალადობა. — გიორგი მეფისაგან ლაზარეის თხოვნა რომ თავისუფლებები დაემშვიდებინა. — საქართველოს ელჩების პეტებურღმი მისვლა. — პირობები, რომლითაც მეფეს სურდა რუსეთის ქვეშევრდომობის აღება. — ღრაფი მუსინ-პუშკინის წიგნი იმპერატორს პაელესთან საქართველოს მდგომარეობაზედ და სარგებლობა მისის მეერთებისა. — საფუძველი, რომლითაც იმპერატორმა პაელემ საქართველო მიიღო რუსეთის ქვეშევრდომობაში. — გარდაცვალება გიორგი 7-სა საქართველოს მდგომარეობა შემდეგ მისის გარდაცვალებისა.

ნოემბრის თვეში 1800წ. გიორგი მეფე ასეთ რიგით გაუცხოვლდა ავთმყოფობა, რომ ყოველს წამს ელოდნენ იმის გარდაცვალებასა. ღრაფი მუსინ-პუშკინი მეფის სა-

ნახავათ იყო და იმედი არა ჰქონდა, რომ გახაფხულამდისინ კიდევ ეცოცხლა მეფეს. ექიმებიც რომლებიც მეფეს სწამლობდნენ იმედ გადაწყვეტილები იყვნენ იმის მორჩენაზედ.

ყველხნა იმედ გადაწყვეტილები იყვნენ მეფის მორჩენაზედ, არც ის ეცოდნენ როგორის საფუძვლით სურდა რუსეთის ქვემეგრდომის მიღება და ან რომლის საგნათ გაგზავნა პეტერბურგში ელჩები და ამ გვარის მდგომარეობისა მრავალს ეწინოდათ. ბატონის შეილებს, ირაკლი მეფის ძეთ, უმეტესათ ეწინოდათ მისი, რომ მინამდისინ იმათ რუსეთის მმართველობიდაჲ პასუხი არ მოსლოდათ თავიანთის წიგნისა, მეფე გიორგი არ გარდაცვლილიყო, ისინი ყოველის ღონის ძიებით იმას ცდილობდნენ, რომ მეფობა გიორგის ძეს დაეითს ბატონის შეილს არ მიეღო და დაეითც ყოველს ღონისძიებასა ხმარობლა, რომ თავის მხარეს ხალხი მრავალი შეეძინებინა.

თუმცაღა ეს ორნივე მხარენი თავიანთს მოცადინებას რაც შეეძლოთ ჰფარებდნენ და ერთი მეორეს უმბლავდა, მაგრამ მაინც კი საიდუმლოთ იყო ეს ანბავი. ამ გვარი ფარული ქცევა ორსავე მხარეს უმეტესათ აღელებდა, მინაჲ განცხადებულნი მტრობა და ერთმანეთთან უსიამოვნოთ ყოფნა. საქმეები უარესათა და უარესათ ირეოდა და საქართველო მდგომარეობა 1800წ. ბოლოს უარესათ გასაჭირი შეიქმნა მინაურის წინააღმდეგობისაგან.

დავით ბატონის შვილი გამოაცხადებდა ხოლმე, რომ გორგომ თავის სიცოცხლეშივე მომცა მე მეფეობაო, ბრძანებდა ხოლმე ყველანი გამოემეცხადენითო და ეშუქებოდა კიდევ, ეინც რომ ჩემს დაბარებაზედ არ მოვა ჩემთანაო, რუსის ჯარს დაეხვედნენო. მთელს ერთიან ქართლის თავადს, აზნაურს და ხალხს გამოუცხადა, რომ ჩემი ძმა თეიმურაზ ბატონის შვილი ქართლის ნაიბათ დაენიშნეო და ეინც იმას არ დამორჩილდებოა დაესჯო. თავის ძმას თეიმურაზს უბრძანა ცხეები მოამზადე მტრის მოსაგერებლათო და ხალხი ფიცისთვისაო.

შენ ციხეში რყე მისწერა 20ს დეკემბერს დავითმა ბატონის შვილს თეიმურაზს, პური ბერი მოამზადე. თუ რომ ეინციობაა ბიძა შენებმა მოინდომონ ქალაქს გორში მოსე-ლა, არ შემოუშო. ტყვია წამალი, მოამზადე. მე შენ ქართლის მმართველათ დაენიშნე. ჯარი შეჭარიბე და მოამზადე და გაიგე კიდევ ბიძა შენები რას აკეთებენ.

ერთის სიტყვით დავით ბატონის შვილი ისევ თავისის მამის სიცოცხლეში ცდილობდა რომ მრავალი ხალხი მიეყენებინა თავისი მხარისაკენ. სულ ყოველს მხარეს გაგზავნა თავისნი ერდგულები და იმის მეშვიდრეებისათვის ცდილობდნენ. ლაზარემა თუმცა უთხრა, რომ მამა შენი, მეფე, იქნება მორჩესო და ამ გვარის განკარგულებაებით ტყულათ ეშუ-რებიო, მაგრამ დავით ბატონისვილმა უარი ჰყო თავის მოქმედებაებზე და მოჰყვა, ლაზარევის რწმუნებას რომ არა-

ფერი განკარგულება არ მომიხდენიაო.

მეფის ქმებმა იცოდნენ თავიანთი ქმისულების შეცადინება და გორში შეიყარნენ სამყოფის დამცველებით და იმას ბაასობდნენ, რასახით მოეშალათ დაეთ ბატონი-შეილისათვის ემ გვარი თავისი განძრახეები. ისინიც დაეთ ბატონიშეილისაეთ იმას ცდილობდნენ, რომ თავიანთს ერდგული ხალხი მრავალი შეეძინებინათ, ხშირათ ძალას ატანდნენ და ძალობობას ხმარობდნენ.

ეხსტანგ ბატონისშეილმა დაუფარაეთ უთხრა ღრათს მუსინ-პუშკინს, რომ არც მე და არც ჩემი ქმები არ მოვიტმენთო, რომ გიორგი მეფის გარდაცვალების შემდეგ დაეთ ბატონისშეილმა მიიღოს იმისი ადგილიო.

ღარია დედოფალმა თეადის შეილებს წიგნები მისწერა და სთხოვდა, რომ იმასი შეილების მხარე დაეჭირათ და ამისათვის დიდებასა და მოწყალებას მიიღებთო.

ამე შეეიტყუე, მისწერა ღარიამ დედოფალმა, 18ს დეკემბერს 1800წ. თებადს თამაზს ორბელიანს, რომ თქვენთს დემურხასალოს მოურაობის თანამდებობა ჩამოურთმევიათ: ამაზედნუ შეწუხდებით: თუ ღმერთი შეეწიათ ჩემს შეილებს და ბედნიერები შეიქმნენ, მაშინ თქვენც არასტერში ნაკლებულება არ გექნებათ და სამაგიეროთ თქვენის ერთგულებისა ჩემის შეილებისა, მიიღებთ მათგან ჯილდოს.

ეხლბ ღრო არის, რომ თვენი ერთგულობა გეიჩვენოთ, მისწერა იმავე დედოფალმა იმასეე 20ს იმ თვეს, ფრ-

ახალათ იყავით, რომ იმათ არ გაცდინონ. თუმც იმ მეორე მხარემ ბევრი მოწყალება მოიღო თქვენზედ, მაგრამ ეგ ყოველივეფერი ცოტას ხნის არის..

აქართლი, კახეთი, ყაზახა და სხვებიც ჩვენთან თანახმანი არიან; ჩემი შვილი (ალექსანდრე) ტფილისთან მალე მოვა. ეცადეთ რომ ელის თათრები და ყაზახის შეიშაგროთ და მეორე მხარემ არ იმოქმედოს, არ მიიყოლიონ არაეინ მაგათგანი და თავიანთს მხარეს არ დააყენონ. აქამდისინ როგორ ვერ მიხვდით, რომ დავითის სიტყვები უსაფუძელო არის და როცა ყოველიფერს შეასრულებს მაშინ ისევე ჩამოგართმევსთ ყველაფერს...

წინააღმდეგმა მხარეებმა შეჰკრაბეს თავ თავიანთს ერთგულები და იმას ცდილობდნენ, რომ თავიანთი სურვილი და თავიანთ ერთგულების სურვილი შეერთებინათ. იმისაგან გაჩნდა მტერობა მთელის სოფლებისა სოფლებზედ და შემდეგში იმათს ჩამომავლობაშიაც შინაგანი ერთი ერთმანეთის ბრძოლა კინალამ მთელს საქართველოს მოედო...

ხევსურები დავით ბატონისშვილის მორჩილებაში იყვნენ და თავიანთს მებობლებს არაგველებს პირდა პირ მტრობდნენ, ამისთვის რომ არაგველება ვახტანგ ბატონისშვილის ხელქვემოთნი იყვნენ. არაგველებს კახეთიდან ღვინო მოჰქონდათ, დაეცნენ იმათ ხევსურები ღვინოც წაართვეს და ცხენებიც. ამ ჩხუბში მრავალი დასჭრეს და დახოცეს კიდევ:

ხალხის ცარცვა დი ძალათი წართმევა გაუხირდა საქარ-

თ ევლოში. ასე რომ შიგ სანმეფო ქალაქ ტფილისში ქართველები ერთი ერთმანეთს სცარცვამდნენ. ღონიერი უღონოს წაართმედა ნივთს და ისე მოიხმარებდა, როგორც თავისს საკუთრებას. ბატონისმვილების თავის ნებაობამ და საზოგადო ძალადობამ გიორგი მეფე ისე შეაწუხა, რომ ლაშარევის წიგნი მისწერა 7ს დეკემბერს 1800წ. და სთხოვა უწყსობა მოესპო. მეფემ თავის წიგნში საფუძველათ უჩვენა, რომ საქართველო რუსეთის იმპერატორის საკუთრება არისო, და თქვენ უნდა — ამბობდა ის — თქვენის აქ ყოფნით გაუფრთხილდეთ ამ მიწასა, ნება არ უნდა მისცეთ არაეის ააოხროს და გადაცარცვოს. სთხოვა დანიშნე ერთი ოფიცერიო. რომელსაც მიანდე, რომ იმან არაეის ნება არ მისცეს წართმევის და ცარცვისაო არაეის არც ერთი ფულისაო, არ მიუშოს არც ჩენი კაცი და არც ჩენის მეილებისა და ძმებისა, არც თავადის შვილებისა, არც აზნაურ მეილებისა და არც გლეხებისა.

ბატონისმვილებმა იულონმა, ვახტანგმა და ფარნაოზმა 26-ს ნოემბერს 1800წ. მისწერეს კოზინდს, რომ ჩენის მამა-პაპულის სახელმწიფოს ტახტის მეძიებელი (ესე იგი დავით ბატონისმვილი) ყოველ დღე დაუფარავათ გვემუქრება, გაგყრიოთ მამა პაპის ქვეყნიდამაო, რუსეთის ჯარის ძალითაო, რომელიც საქართველოში არისო. თუ რომ — მისწერა იმათ ძმის წული ამ რიგათ გვექცევა თავისის მამის სიცოცხლეში, მაშ რაღას უნდა მოველოდეთ იმისგან, მაშინ როცა გარ-

დაიცვლება გიორგი.

ბატონისშვილები ამბობდნენ, ასეთს მდგომარეობაში ვართო, რომ არ ვიცით რაეჭნათ და როგორ უშველოთ ჩვენს თბესაო, დავითს წინააღმდეგნი გაუხდეთო, იმპერატორი პაელე გაგვიწყრებაო, არ გაუხდეთ დავითს წინააღმდეგნიო და ვაი თუ მართლა ჩვენის მამა პაპის მამულიდამ გაგვეყაროსო. მერე იმათ ხეეწნა დაუწყეს ქორინლსა, ვინიცოდა არის მეფე გარდაიცვალოს და ჩვენის აზზის პასუხი რუსეთის მმართველობიდან ჯერ არ მოგესლოდესო, მეფის საქმეების განმგებლობა იმ პასუხის მოსვლაშდისინ თქვენ მიიღეთო, ანუ ლაზარეეს ჩააბარეთო.

გსურთ — ვახტანგ ბატონის შვალმა მისწერა 14 დეკემბერს 1800წ. ქორინლს — ჩვენის ძმის ალექსანდრე ბატონისა შვილის დაბრუნება, გარწმუნებთ, რომ ჩემთვისაც დიდი სასურველი არის ეგა და ვეცდები კიდევ იმის დაბრუნებას; მაგრამ უნდა მოგახსენო, რომ ეგ სხვაფრივ არ შეიძლება თუ ჩვენ არ მოგვეცემა უფლება, რომელიც დაგვიტევა ნეტარსსენებულმა მამა ჩვენმა, რომ მეფობა მივიღოთ ძმებმა, რიგით ანუ ჯერით თუ ასე არ იქნება, ღმერთმა ნუ ჰქნას სხვებიც ზოგიერთნი იძულებულნი ვიქნებით რომ გავიღეთ ამ ჩვენის მამა პაპის მამულიდანა.

ლაზარევი ყოველსფერს ამას დაწერილებით სწერდა ქორინლსა და ისიც მოახსენებდა იმპერატორს.

ქორინლის მოხსენებები პერტერბურლში მივიდა,

თითქმის მაშინ, როდისაც საქართველოს ელჩები მივიდნენ იქა.

ელჩების ხელში იყო ერთადერთი მინდობილება მეფისა, როლითაც მისცა ნება ერთადერთ ამათ ყველასა და ცალცალკეც თუ ვინცოც იყო, რომლისაზეც მიზნით ერთს რომ მელსამე შეხედრიყო იმათში მოლაპარაკება რუსეთის მმართველობასთან, დამტკიცებინა და მოეწერა ხელი რუსეთის მფლობელობაზედ, როგორც ძველად რუსეთის კუთვნილ ქვეყანაზედ ანუ სამთავროს მამულზე.

გიორგიმ მისცა მეფური პირობა მიეღო და აღესრულებინა, ყოველიფერი, რაც აქნებოდა დადგენილი სამის ელჩისაგან და რუსეთის მმართველობისაგან.

ელჩებმა სთქვეს, ჯერ ისევ მემკვიდრე იყო, რომ სურვილი ჰქონდაო და დღევანდლამდისინ ყოველის გზით ჰყარაედაო, მიეცა სანიადაგოთ რუ'ეთის იმპერატორისათვის სრულს უფლებაში და ქვეშევრდომობაში თავისი თავი და თავისი სამეფო და თითოეული ყოფილიყო ყოველისფრით მორჩილებამი და უფლებამი.

რა აღასრულებდნენ თავიანთის მეფის ნებასა, ელჩებმა სთხოვეს!; მიეღოთ საქართველო რუსეთის ქვეშევრდომობაში, პირობითა, რომ მეფეს, სასულიერო წოდებას, დიდებულებას და ხალხს გულმოდგენითა სურსთ რუსეთის ქვეშევრდომობა, უარსაც არა ჰყოფენ არა ფრის რჯულისა ანუ სამართლისგან და ბრძანებისაგან, რამოდენსაც საქართველოს

სამეფო შეიძლებს აღასრულოს, და რუსეთის იმპერატორი მიიღოს ბუნებითი მკვიდრს კელმწიფეთ და მპყრობელათ თვისათ.

გიორგია სურდა, რომ ჯერ იმას და მერე იმისს შემყვარდეს ჰქონოდა სახელი ანუ ღირსება საქართველოს მეფისა, მაგრამ ამ გეარათ, რომ ხალხის მართებლობა რუსეთის იმპერატორის რჯულით ჰქონოდა და თითონ მეფეს აღარათრის კანონის დადგენა საქართველოში, არ შესძლებიყო.

ელჩებმა სთხოვეს მეფისათვის ჯამაგირი დაენიშნათ და რუსეთში სოფლები ებოძებინათ. საქართველოს სამეფოს შემოსავალი კი როგორც რუსეთის მართებლობას ესურნა ისე მოეხმარებინა და ხალხისათვის-მიეცა ხარჯისა და ბეგარის შალავათი რამდენს წელიწადსაც შესაძლისი ყოფილიყო.

საქართველოს დასაცეავათ „სულ მოარულის მეზობლები-საგან.“ (сроднях) გამოეგზავნათ ექვსი ათასი კაცი რუსეთის ჯარი, რომელთაც დაეჭირათ საქართველოს ციხეები.

მიეღოთ თავიანთს უწყებაში ოქროსი და ვერცხლისა მადნები, რომლებიც საქართველოში არის, გაედიდებინათ ფულის საჭრელი ზარათხანა (монетный дворъ), მოეჭრათ იქ ფული, რომელსაც ცალს მზარევედ ჰქონოდა იმპერატორის სახელის ასოები და წარწერილი რუსულათ და მეორეს მზარევედ ღერბი საქართველოს სამეფოსი და ქართულ წარწერა.

გიორგი მეფე თუმცა რუსეთის ქვეშევრდომობაში ეძლე-
ოდა, მაგრამ მაინც კი სურდა ისევე ჰქონოდა განჯისა და
ერეენის ხანებზედ ზედ გაელენა, რადგანაც წინათ ისინი სა-
ქართველოს სამეფოს ქვეშევრდომობაში იყვნენ, და ამისათ-
ვის თხოულობდა ნებას, მასზედ, რომ თუ იმათ როდისმე
სპარსები დასცემოდნენ, იმას შესძლებოდა შემწეობა მიეცა
თითონა და რუსეთის ჯარისაც.

ავგილი მისახედრი არის, რომ გიორგი მეფეს სურდა
და იმედიც ჰქონდა ეშოვა თავისათვის ყოველივეფერი მე-
ფის ღირსება და მასთანავე ჰყოლოდა რუსის ჯარი და ჰქო-
ნოდა რუსეთის ფულებიც.

ლრაფი მუსინ პუშკინის მოხსენებაჲ, როჲელიც იყო გა-
მოგზავნილი საქართველოში, მადნების გამოასაძიებლათ, რუ-
სეთის შმართებლობა დაათანხნაჲ ყოველს გიორგი მეფის
თხოვნაზედ. ლრაფმა მუსინ—პუშკინმა მოახსენა იმპერატორს
პაელესა, რომ საქართველოს ყოველს საზოგადოებას
გულწრფელათ. შევარდნილნი არიან რუსეთის იმპერატო-
რისაჲ.

„საზოგადო იმედი — მისწერა იმანვე — და მხურვალე სი-
ყვარული აქვსთ საერთოთ ყველას თქვენის ნაჲურთხის სახე-
ლისა, ასე რომ ცოტას ხნით ამ სსკელმწიფოაში ჩემს ყო-
ფნაში, როდისაც კი თქვენის იმპერატორების სახელი იხსე-
ნებოდა არ შინახავს, რომ თქვენს სახელის სიყვარულით
ან ერთი თვალი და ან ერთი ვისიმე გული დარჩენი“

ლიყო უტრეშლოთ და შეურყეველი შემსკვალების სასო-
ების მიზეზით.

ღრაფმა მუსინ—პუშკინმა მოახსენა, ასე მითხრეს საქარე-
ლოს უპირველესთა თაედის შეილებმაო და წარჩინებულთ
პირთაო, რომ ამ კელმწიფის გვარის ჩამომავალთ ხელში საქა-
რთველოს აღარ შეუძლიან გაძლებაო და თუ ჩვენის სრუ-
ლის იმედის წინააღმდეგათ მოხდაო და რუსეთის საკელმწი-
ფომ თავისს საფარველს ქეემ და მფლობელობაში არ მი-
გვილოო, მაშინ ზნ სპარსეთის ან ოსმალის საკელმწიფოს
უნდა მივეცნეთო ანუ ლეკებისა და სხვების დასარბევლნი
უნდა შევიქმნათო.

ეს ამოდენი უსიამოვნობა და სამღურაფი ძმებისა და
ქვეშევრდომის ხალხისა მეფემ გიორგიმ იცოდა და ყოვე-
ლს წამს ამასა ფიქრობდა, რომ საქართველოს სამეფო
დავითს ბატონის შეილს კიდევ რომ ჩაუარდეს ხელშიო,
მაინც კი ეს ქვეყანა დამშვიდებული არ იქმნებოა. შინაურს
ჩხუბსა და წინააღმდეგობას ასეთ რიგათ შეეჩვიენენ, რომ
უქვეელი იყო დავით ბატონის შეილი, რომელიც თავის
ბიძებთა ნაჩხუბ-დამღურებელი იყო, თავისს ძმებსაც მალე
არ წასჩხუბოდა. ეს ყველიფერი შინაური უშედღურება დასა-
ხული ჰქონდა გიორგი მეფეს თვალ წინა, რომლითაც,
როგორცა სწერს ღრაფი მუსინ—პუშკინი, ყოველს წამს
იტანჯებოდა ამ ფიქრებითა, ამითი ემატებოდა იმას ავით
მყოფობა და სხვა გზაც აღარა ჰქონდა, როგორც მრავალი

უთქვამსთ მუსინ — პუშკინისათვის, რომ თითონაცა და აივინი სამეფოც სრულს უფლებაში მიეცა მისის იმპერატორების დიდებულებისას " სრულიად რუსეთის კელმწიფისათვისა.

როგორც ამბობდა და არწმუნებდა ღრაფი მუსინ — პუშკინი, ძმები მეფისა, რომელთ რიცხეშიაც მარტო ვახტანგ იყო ღირსი პოლიტიკურის პატივისა, საქართველოს რუსეთთან შეერთებას უფრო სიამოვნებით მიიღებდნენ, მინამ რომ დავით ბატონის შვილს მისცემოდა.

გარდა იმისა, რომ საკეთილო და ბედნიერება იყო საქართველოსთვის რუსეთთან შეერთება, მრავალნი მმართველობის პირნიც იმ აზრისანი იყენენ, რომ რუსეთის განძრახვისათვისაც სასარგებლო და საუთუო იყო.

რომ შეერთდებოდა: 1, კავკასიის ლინია უზრუნველი შეიქნებოდა მთის ხალხს ორსავე მხრივ აღიერი ამოედობოდა და თუ რომ რახსმე წინააღმდეგობას დაიწყებდნენ, შესაძლისი იყო რომ მიმშილით დაემყიდებინათ, რადგან რომ ისინი ყოველსფერს თაეიანთს საზღოს ან საქართველოში და ან მოზღოკში მოულობდნენ.

2, მაშინდელის მიხედვით, საქართველო ასეთი რამ მხარე ქვეყნის ერთდებოდა რუსეთთან, რომელიც მოსცემდა ყოველს რიგს მოსაეალს დიდათ მრავალსა.

3, გავრცელდებოდა რუსეთის ეაქრობა სპარსეთთან და ინდოეთთან.

4, საქართველო რომ რუსეთისა იქნებოდა, მაშინ თუ ეინიცობა არის ოსმალთა როდისმე წინააღმდეგი შეეკმნებოდა რუსეთსა, ოსმალისთვის იმ რიგათ საშიში იქნებოდა ანატოლიის მხრით, როგორც საშიშია იმისათვის შაის ზღვის სამხედრო გემები. თუ რომ ოსმალები რუსეთზედ წინათ საქართველოს დაიჭერდნენ, მაშინ საშიში იყო კავკასიის ლინიის და ყირიმის შემაგრებაც.

მრავალნი—მათ შორის ღრაფი მუსინ პუშკინიც—ფუქრობდნენ, რომ საქართველო რაკი შეერთდება რუსეთის სახელმწიფოსთანაო იმერეთიც იმას მიხვდავდა და იმ გვარათ მოიქცევაო მამინ, იმათის ჰაზრით, ყოველი სარგებლობა და უმჯობესობა ამ გვარის შეძინებით გაერცელდებოდა.

საქართველოს შეერთება რუსეთთან თუ ეინიცობა გაძნელდებოდა, ბატონისმეილის ეხტანგისაგან შეიძლებოდა, ამისათვის რომ იმისი საუფლისწულო იყო ოარიე მხარი თოველ დადებულის მთებისა და შეიძლებოდა, რომ რუსის ჯარების გადმოვლა საქართველოში გაეჭრიეებინა. მაგრამ ასეთ რიგს ერთგულებას და მოაჩილებას უჩვენებდა ის რუსეთის მმართველობასა, რომ შესაძლასი არ იყო რუსეთის მმართველობა იმაზედ ექვმი ყოფილიყო. მაინცკი ეს საგანი მალე უნდა გარდაწყვეტილიყო, მინამდისინ გიორგი მეფე გარდაიცვლებოდა, რომელსაც მალე მოელოდებოდნენ, ამისთვის რომ ყველანი იმ ჰაზრისანი იყენენ, რაც ეი რა მისი სიცოცხლეში შესაძლასი იყო ერთის კალმის მოსმით აღსრულე-

ბულიყო, შემდეგ იმისა იმისის შემკვიდრის დროს საქმელო იქმნებოდა და უსისხლოთაც არ შეიძლებოდა.

ღრბფი როსტოფინი დანიშნეს საქართველოს ელჩებთან მოსალაპარაკებლათ და თანა შემწეთ იმას დაუნიშნეს ტაინი სოვეტნიკი ლაშქაროვი.

14 ნოემბერს დასწდნენ სადარბაზოთ (аудіенція), ღრაფმა როსტოფინმა და ლაშქაროვმა გამოუცხადეს საქართველოს ელჩებსა, თანხმა არის იმპერატორი პაეღე, რომ შეფეცა და საქართველოს სამეფოკ სამუდამოთ მიიღოს ქვეშევრდომობაშიაო და ყოველივე ფერი გიორგი შეფის თხოვნაც აღასრულოსო, მაგრამ ამ პირობითაო, რომ ჯერ ერთი რომელიმე თქვენგანი წავიდეს საქართველოშიაო, იქ შეფესაც და ხალხსაც გამოუცხადოს რუსეთის იმპერატორის თანხმობაო და როდისაც ქართველები მეორეთ თავიანთს სურვილს ღრამატით გამოაცხადებნო, რომ სურსთ რუსეთის ქვეშევრდომობაო, მანშინ მაგიღებთო.

ამასთანავე რუსეთის მმართველობამ სჭიროთა სცნა ეკითხა კნოჩინლისათვის, იმ ჯარს, რომელიც საქართველოში არის, რამოდენი ჯარი კიდევ მოუნდება მისამატებელათაო, რომ ის მხარე დაციოს მომიჯნავე ხალხის მტრობისგანაო და რომ „უკეთესი წესი იყოს ახალის მმართველობის დაწყობითაო.

მინამდისინ შეფე ცოცხალი ყოფილიყო ჰპირდებოდნენ ჰქონოდა თავისი უფლება. როცა რომ გიორგი გარდაიც-

ვლებოდა ისე ფიქრობდნენ, რომ მაშინ დაეით დემტკიცებინათ საქართველოს დენერალ-ლუბენატორის ხარისხში, მეფის სახელობით ანუ ტიტულით, თათონ მხარე შეერიცხათ რუსეთის ლუბერნიების რიცხვში და ეწოდებინათ საქართველოს სამეფოთ (царство грузинское). ამ გვარი დაწყობილება სცნეს შესაძლოთ და საადეილოთაც, ამისთვის, რომ დაეით ბატონისშვილი რუსის სამსახურში იყო და შეიძლებოდა დენერალ-ლუბენატორათ დეენიშნათ.

რუსეთი საქართველოს მიღებას რომ აპირებდა თავის ქვემეგრდომობაშია, არას გზით არა სურდა ქართველების შეიწროება, რომ იმათს შინაგანს გამგებლობაში გარეუღყო. წესის დასაწყობათ და ზედამხედაეთ მათრლ მსაჯულების დაცვისათვის მხოლოდ ერთი ჩინოენიკი გამოგზავნეს ტფილისში, იმპერატორს პავლეს სურდა რომ ყოველს ფერში შინაურს განგებლობაში ქართველებს სრული თავის უფლებას ჰქონდათ. თითომ ნება ჰქონდათ დაერჩიათ ქართველებს მსაჯულები სამოქალაქო და სასულიერო გამგებლები და ჰპირდა გამოეგზავნა ჯარები ხალხის მშვიდობის დაცვისათვის გარეუღლის მტრის შიშისაგან; მეფეს ვიორგის და იმის მახლობელ ნათესაეებს დაუწესა ჯამაგირები საქართველოს შემოსავლიდამა და თუ ვინმე მათგანი ისურვებდა რუსეთში წასვლას, იმათ დაჰპირდა მიეცა მესაფერი იმათის ღირსების მცძლება. (უმადლესი დოკადი დემტკიცებული 15 ნოემბერს და კონფინდესიონი ზაპისკა დრაფ როსტოფჩინისა 14 ნოემბერს

1800წ. არხიეი მინისტ. ენუტრ. დელ. საზოგადო დეპარტამენტის საქმე საქართველოს საქმეები, წიგნი 1.

„მამულები რომელიც ეკუთნის ქრისტეს საფლავსა და შემოსავალი რომლისაც ყოველ წლივ იგზავნება იერუსალიმში, მოეყენათ წესში, მოეხმარებინათ გამგებლების (командорств) დასაწესებელათ საქართველოს პრიორსოკოსი (приорство), რომელიც შეადგენს ერთს უდადესს პრიორსტეოს რუსეთის ენისას.“

კნორინლა მიიღო 15 ნოემბერს 1800წ. რესკრიპტი იმპერატორისა, რომლითაც უბრძანეს ენიციობა არის მეფე გარდაიცვალოსო, ხალხს გამოუცხადეო, რომ საქართველოს მეფეთ არხიენ არ აირჩიონო.

იმ ჯარის დასამატებათ, რომელიც საქართველოში იყო, იმპერატორმა პავლემ დანიშნა გამოსაგზავნათ ერთი დრაგუნის პოლკი და სამიჯ კვეითი ჯარისა. დარჩევა პოლკებისა და უზრუნველათ ყოფნა კავკასიის ლიხიისა დანარენის ჯარითა მიანდეს ღენერალს კნორინლს. იმის ნებასა და სურილს მიანდეს, ეს ბრძანება რომ მიეღო ან თითონ წასულიყო საქართველოში კნორინლი დანიშნულის ჯარებითა და ან რომელიმე ღენერალი გაეგზავნა. ამისათჳს რადგან იმპერატორმა მოიღო მოწყობლება შუარეელობისა, რუსეთის იმპერიასთან შეაერთა მხარე, რომელსაც შიში ჰქონდა ყოველის მომიჯნავე ხალხისა, მაშინ დამშვიდდებიან — მოსწერა ღრაფმა როსტოფჩინმა — მთების ხალხიცა და მოისპობა მოუსვენე-

რობა კასპიის ზღვის ნაპირის მფლობელებისა.

თავადნი გიორგი ავალის შვილი და ელიაზარ ფალაქანდისა შვილი პეტერბურლიდამ დაბრუნენ ტფალასში და გიორგი მეფესთან გამოატანეს როსტოფინის წიგნი 23 ნოემბერს დაწერა რომლითაც ღრაფმა სთხოვა მეფესა გაშინჯეთ პირობის წერილიო, რომლითაც საქართველო რუსეთმა ქვემეგრდობაში უნდა მიიღოსო. თუ თანახმა შეიქმნათო თქვენის ხელის მოწერით დაამტკიცეთო და პეტერბურლში გამოგზავნეთ ისეკ მაგათას ხელითაო და მადლობის ღრამატაც გამოატანეთო. უმეტესის დიდებისათვის ამ შუა მდგომელების პირთათვის გიორგი მეფეს უნდა ეწოდებინა ელჩებათ.

ნოემბერში ის მინდობილნი პირნი დაბრუნდნენ ტფალისში და პეტერბურლში დარჩა მარტოკა თავადი გარსევან-ჭავჭავაძე. ტფალისილდამ ისინი პეტერბურლში დაბრუნდნენ თებერვალში და აპრილში კონორინდი ჯარებით უნდა წამოსულიყო საქართველოში.

უთუოთ საქირო არის — მოსწერა ღრაფმა როსტოფინმა კონორინდსა 26 ნოემბერს, — რომ იმ დრომდისინ იმ ქვეყანაში საქმეები დარჩეს თავისს მდგომარეობაში. მომავალნი თავადის-შვილები გაცნობებენ თქვენ, დადგენილება საქართველოს შეერთებისა რუსეთთან როგორ სასარგებლო არიო საქართველოსთვის. დაბშვიდეთ ეგენი თავიანთის მფლობელების მიშისაგან და შემდეგში ყოველივეფერი წესი იქნება აღსრულებული და ჩვენც კმაყოფილება გვექნება ამ საქმის თანაგრძნობისა, რომელიც ღეთისა და ხელმწიფის სასიამოვნო არის.

კნორინდს ხელმწიფის ბრძანების აღსასრულებელათ სსკართველოში გამოსაგზავნათ დანიშნა დრაგუნის პორტინელის პოლკო, ღრენადერის ტუჩკოვისა და თხვისი მუშკატერის პოლკი, თავიანთას კუთენილის პოლკას არტილერიით და ოთხას ზარბაზნით ბატარეინის არტილერიის 5-ს არტილერიის პოლკისა. ამ გვარათ რომ შეაერთა ეს ჯარი იმ ჯართან, რომელიც სსკართველოში იყო შედგა დასტა რეის ბატალიონისა კეთი ჯარისა, ათი ესკადრონი კავალერიისა, 4, ზარბაზან, ბატარეინისა, 18 ზარბაზანი პოლკევი არტილერიისა და ასის ყაზახისა.

ჯარების დაყენება ამ გვართა სურდათ: ტფილიში—მუშკატერის პოლკი კნორინდისა, ერთი ბატალიონი ღენერალ-მაიორი ლაზარეის პოლკისა, ორი, ესკადრონი დრაგუნისა და სულ ბატარეინი არტილერია. თელავში, ერთი ბატალიონი მუშკატერის ლულიაკოვის პოლკისა, ერთი როტა ეგერისა და ორი ესკადრონი დრაგუნისა. სიღნაღში—მეორე ბატალიონი ლულიაკოვის პოლკისა, როტა ეგერისა და ორი-ესკადრონი დრაგუნისა. ლორეში, ერთი ბატალიონი ღრენადერის ტუჩკოვი 2-ს პოლკისა, როტა ეგერებისა და ორი ესკადრონი დრაგუნისა. გორში, მეორე ბატალიონი ტუჩკოვის პოლკისა და იმოდენივე რიცხვი ეგერებისა და დრაგუნისა რაც ლორეში იყო და ღუმეთშიაც ერთი როტა ეგერებისა, იმისათვის რომ კავკასიის ლინიის გზაკარგს მდგომარეობაში ჰქონოდათ შენახული.

რომელს ადგილებშიაც ჯარებას დაყენებდას სპირებდნენ

არც ერთი ადგილი ჰს ვერსტზედ შორს არ იყო ტფილისზედა და ამისათვის შესაძლისი იყო, რომ ეს მხარი მტრის რამე წინააღმდეგობისაგან დიქსნათ, რომელიცა მხარედამაც უნდა მოსულიყო მტერი.

მინამდისინ ამ ჯარებას მომზადებაში იყენენ, ტფილისში ხმა დაეზრდა, რომ გიორგი მეფე გარდაიცვალაო. ბატონისშვილები ძმები მეფისა მაშინვე სოფელს ჭალაში შეიყარნენ და იქილამ 20 დეკემბერს 1800წ. შეუთვალეს გორის ხალხსა, სასულიერო პირთა და ყოველს საქართველოს ხალხსა. შეუთვალეს რომ ირაკლი მეფას ანდერძით, რომელიც ხალხისაგანაც დამტკიცებული არისო, ეხლა მეფობა ეყუთენის იმათს უფროსს ძმას იულონსაო. ბატონისშვილებმა ყველანი გორში დაიბარეს და დაპირდნენ გარდა საჩუქრისა და მოწყალებისა, თქვენის ცოლებისა და შვილებისა დასაცევათაო, რომელნიც მოხვალთ ჩვენთანაო, ჩვენს საკუთარს სისხლს დავეღრითო. ეინც კი გორში არ მოხვალთო, ბატონისშვილები, ემუქრებოდნენ და არწმუნებდნენ რომ ჩვენს განძრახებს უთუოთ აღებსრულებთო. „ჩვენ ამისათვის გთხოვთ, გიჩვეთ და გიბრძნებთ დაგვიჯეროთ. ჩვენა, მინამდისინ ცოცხალნი ვართ ჩვენს განძრახებს აღუსრულებელს ვერ დაეგდებთ.“

დავით ბატონისშვილმაც თავისის მხრით მცხეთას იქით დარაჯბ ანუდეტი (ширетъ) დააყენა, რომელიც ყოველს გამეღელს ქართველს ცარცევედა და წიგნებსაც ართმევედა.

ლაზარემა ჰკითხა დავითს ბატონისშვილს დარაჯა რათ დაგაყენებიაო, მაშინ როდესაც იმ მხრიდამ ლევან შიში არ არისო. ბატონისშვილმა უბრა ჰყო და უთხრა, მე არაფერი ვიციო და არც დარაჯა დამიყენებიაო.

იმეც ლამესვე დარაჯა მომალა; მაგრამ დავით მაინც კო თავისათვის ცდილობდა.

22 დეკემბერს ტფილისში დაიწყეს ლაპარაკი, მეფემ ბრძანაო წამიღეთ სიონის სობორობიაო, რომ ხალხი დაეფარაო, დავითის მეფობისთვისაო. ხალხი, თავადისშვილები სულ ყელანი წავიდნენ სიონის ეკლესიაში. ღენერლები ლაზარევი და ლოლაჟოვიც წავიდნენ იქა. ნახეს რომ ფაცის მაგიერათ ახადეს ერთის წმინდანის საფლავი და პარაკლისი გადაიხადეს.

ეს ადვილი მისახვედრი არის, რომ ამ ხმის დამყრელნი იყვნენ დავით ბატონისშვილის ერთგულნი ხალხნი, რომელნიც ყოვლის ღონისძიებით ცდილობდნენ იმისათვის, ამ დავით ბატონისშვილის ერთგულნი ეცადნენ და კახელებს არზა გამოაგზავნიდნენ ღენერალ-მაიორთან ლაზარევიან, იმაზედ, რომ თავადნი აზნაურნი, სასულიერო წოდება და მღაბალი ხალხი სთხოვდნენ, რომ დავით ბატონისშვილი დაემტკიცებინათ მეფეთა. არზაში სწერდნენ, რომ დავით ბატონისშვილის გარდა სხვა არზენ გეინდა მეფეთაო, და მეტადრე იპიტომ, რომ ირაკლი მეფის შვილებს სურდათ დაეტყუებინათ და აეკლოთ საქართველო და თანხმა შეიქნენ,

რომ საქართველო ეს ხალხი ავაზაკის ბაბა ხანის კვლში ჩაეყარათ და იმის ქვეშევრდომობაში მიეცათ, იმათ მისცეს შემწეობა ომარახანსაც, რომ ჩვენი ცალი და შეილი დაეტყვეებინა.»

კახელებმა თავიანთს არზხს დაუმატეს, რომ ჩვენ ყველამ დავიფიცეთო დავით ბატონისშვილის მეფობისთვისაო, საქართველოს მეფობაზედაო.

ამ გვართ იყო საქმეები გიორგი მეფის სიცოცხლის უკანასკნელს დღეებში და შამინ როცა ორნი ელჩნი პეტერბურლიდამ დაბრუნებულები მოახლოედნენ ტფალისსა.

ლაშარემა კნორინდის ბრძანება მიიღო, ელჩები ტფალისში რომ მოვიდნენო, ყოვლის გზით ეცადეთ გიორგი მეფის სურვილი აღასრულოთო და თუ საქარობამ მოითხოვოსო ძალაც მოიხმარეთო. „ყოველს შემთხვევაში თქვენ ძლიერი ხართო,“ და თუმც ზამთარი არისო, მაგრამ მზათა ვარ, რომ წამოვიდე საქართველოში წამოვიდე დანიშნულის ჯარებითაო.

ამ ლაპარაკისა სხვა დხ სხვა პირებთან მიწერ-მოწერების დროს გამომაელობაში, მიიღეს კიდევ ამბავი, რომ გიორგი მეფის მალე გარდაცვალება საუთუოთ არისო.

ღოსუდარსტვენის სოვეტს ჰქონოდა მინდობილი საქმე საქართველოს რუსეთთან შეერთებისა და ეს ამბავი რომ შეიტყეს, დაეშურა საქმის გარდაწყვეტასა. (17 დეკემბერს.) იმან სცნა, რომ იმპერატორმა რადგან ისურვა საქართვე-

ლოს მფარველობაო, მოვალე არის მშვიდობა დაადგინოსო და დაიცვას ყოელის უწყსობიდამ და მტრის შესვეი-დგანაო.

ყვილამ იცოდნენ რომ რაკი გიორგი მეფე გარდაიცვ-ლებოდა, საქართველოში მაშინვე შინაგანი ბრძოლა გაიმა-რთებოდა მეფის ძმებში და შვილებშია; ამ გვარი არეუ-ლება ოსმალებს და ყიზილბაშებისთვის სასიამოვნო იქნებო-და ადვილათაც შეიძლებდნენ საქართველოს დამოჩილე-ბასა და ლეკები და სხვა მთის ხალხნაც დაეცემოდნენ და სრულებით ვასცარცვამდნენ. ამ გვარის შემთხვევების გა-მო ლოსუდარსტენის სოვეტს საფიქრებლათა ჰქონდა რომ მამისთან უწყსობაში რუსეთის საკუთარი მიჯნებიც არ შე-რეულიყო,» და ამისთვის საქართველოს რუსეთთან შეერთე-ბას საუთუო საჭიროებათა ხედავდა, მეტბდრე უფრო იმი-ტომ, რომ ამ გვარი განკარგულება დიდს სარგებლობას მისცემდა რუსეთსა, როგორც იმითი რომ შიშს ქვემ დაი-ჭერდა აკლებისა და ტაცების მოყვარულთ მთის ხალხსა, აგრეთვე მკვიდრი ეჭრობა გაიმართებოდა არამც თუ მომი-ჯნავე ხალხთან, ინდოეთთანაც.»

ლოსუდარსტენის სოვეტის ამ გვარმა ჰაზრმა სრულებით დაათანხმავა იმპერატორი პავლე საქართველოს რუსეთთან შეერთებაზედ; ასე რომ პეტრებურდიდამ საქართველოს და-ბრუნებულები ელჩების მოსელას აღარ მოუტადეს და იმპერა-ტორმა დეკემბრის თვეში კნორინლს მანი ფესტი გამოუგზავნა

საქართველოს შვერთებისა ასე უბრძანა მხოლოდ შამინგს, მოაცხადე სანახოთა, თუ ენიცობა არას მეფე გიორგი გარდაიცვალოსო. უკეთუ ელჩები გიორგი მეფეს გარდაცვლამდისინ პეტერბურღში მივიდოდენ, შამინ კნორინდს უნდა შეეცადნა მანიფესტისა და სხვა განკარგულების გამოცხადება ხელ ახალოს ბრძანებებისთვის უნდა ეცადნა.

დეკემბრის 22 პეტერბურღში ხელი მოაწერა მანიფესტხედ საქართველოს რუსეთთან შეერთებახედ და 28 დეკემბერს 1800წ. გარდაიცვალა გიორგი მეფე.

პირველათ, რომ მეფე მეწუხდა ზეთი უკუთხეს და ლაზარევი იმ ღამეს მეფეს არ მომორებია მეორეს დღეს დილით ლაზარევი კიდევ მივიღბ მეფის სანახავათ და მერე სასახლის საყარაულოში ჩავიდა, იმისთვის რომ ყოელის შემთხვევისათვის მზათა ყოფილიყენენ. აქ მოვიდნენ ორნი მღვდლები და უთხრეს საჭირო და საიღუმლო რამ სათქმელი გეჭკსო ცალკე უთხრეს ლაზარევსა მეფემ აღსარებაში გვიბრძანაო მოგახსენოთო, რომ თავისს ცოლსა და შვილს თქვენ გაბარებსთო და შემდეგ იმისის გარდაცვალებისა იმავე წამს დავით ბატონისშვილი მეფის ტახტხედ აღიყენოთო. იმათი სიტრუე მალე გამოცხადდა. ლაზარემა ის მღვდლები რომ გაისტუმრა, მივიღბ ისევე მეფის სასახლეშია.

მეფე ძლიან დასუსტებული ნახა და ლაზარემა რომ ჰკითხა მღვდლების ნათქვამი მართალი არისო, გიორგიმ უარი

უთხრა.

გიორგი მეფე მთელს თავისს ავთმოყოფობაში უკანასკნელს წამამდინ ლაზარეს წამ და წუმ იმასა ჰკითხაედა, ჩემი ელჩი თვეადი გარსევან ჭავჭავაძე პეტერბურგიდამ მალე მოვა თუ არაო.

ლაზარევი ავთმოყოფს მეფეს იმედს აძლევდა, ეუბნებოდა, გზანდ არისო და მალე მოვა ტფილისშიაო.

— მე დამშვიდებით ვერ დავასრულებ ჩემს სიცოცხლეს — ეუბნებოდა მეფე გიორგი ჩაწყვეტალის სუსტს ხმით — თუ რომ თავადი ჭავჭავაძე კარგის ამბით არ მოვიდა და თუ ჩემს სიცოცხლეში არა ენახე, რომ ჩემგან დაწყებული სჯამე კარგათ არ შესრულდა.

— რასაკურევლია რომ ჭავჭავაძე მალე დაბრუნდება და კარგს ამბავსაც მოგახსებთ, უბასუხა ლაზარემა რომელიც ცდილობდა რომ შეწყუხებული მეფე დაემშვიდებინა.

ამ დროს შემოვიდა დღით ბატონისშვილი ავთმოყოფ მეფის ოთახში და თან თავადი ლეონიძე მოჰყვა: უკანასკნელს დროში მამასა და შვილს სამდურავი გოუხდათ. ავთ მოყოფი მეფე ატყობდა თავისს შვილსა, რომ ის იმას ეშურებოდა და ცდილობდა, რომ რაკი მამა მისი გარდაცვლილიყო დიდება და მეფობა იმას ემოენა სჯართველასი. ბატონისშვილი ხშირათ არა ნახაედა ხოლმე თავისს შეწყუხებულს ავთმოყოფს მამასა და თუ მჩვიდლოდა,

მაშინაც მეფე არ ედღობოდა მისთვის და ხოლმე და ზუსტად
რგს შექცევდა და ვითა და ან საბანს წაიხურავდა და თუ
ლებსაც დახუჭავდა ხოლმე, რომ ვითომ ეძინა და როცა
მოახსენებდნენ ხოლმე მეფესა თქვენი შვილი აქ გა-
ხლავსო და ხომ არას უბრძანებთო, გიორგი პასუხს არ
მისცემდა ხოლმე და მეორეს მხარეს გადაბრუნდებოდა
ხოლმე.

— ხომ არას ბრძანებთ თქვენო უმაღლესობაე — ჰკითხა
იმან — სამეფოს მემკვიდრეობაზე და სამეფოზედა?

გიორგი მეფემ პასუხი არ მისცა.

— როგორა ბრძანდებით? მერე ჰკითხა თავის მამასა
დავით ბატონისშვილმა.

— მე ისეთ რიტათა ვარ — უპასუხა მეფემა — როგორც
შენ არა გსურვებია.

თუმცა ამ გეარა მაგარი პასუხი უბრძანა, მაგრამ
მეორეს დღეს დილით თერთმეტს საათზედ გარდაიცვალა
მეფე.

მეფე ისე გარდაიცვალა, რომ შვილს არ შერიგებია, რომ
ლისათვისაც იმოდენას ცდილობდა და ზრუნავდა. უკანასკნე-
ლი წამი გიორგი მეფის სიცოცხლისა უსიამოვნო იყო
იმისათვის, ასე რომ იმისი სახლობა, რომელთათვისაც ფიცი
გატეხა, გულმტკიცეუნულად არ ეჩვენებოდნენ, მაშინ იმასა.
გიორგი მეფე ჰგრძნობდა და აღვიარებდა, იმან ფიცი რომ
გატეხა. რომელიც თავისს ძმებს მისცა იმ. ზედ, რომ მეფის

ირაკლის ანდერძი მეფობის მიღებამდე აღესრულებინა და არა აღასრულა, ცულათა ჰქმნა და სწუხდა კიდევ ამაზნებ. დარია დედოფალი ხშირათ დაიარებოდა გიორგის ავათშყოფობაში იმის სანახავათა და ერთხელ მეფემ დაუტკირა თავის დედინაცვალს ხელი დაჰკოცნა და თავიც დანაშაულზედ დასლო თავის მოქმედებამდე.

— დაშნაშაევევართკევენს წინაშე, ხელს აკოცა და უთხრა მეფემ..

მეფის გარდაცვალების ხმა საჩქაროდ შეიტყეს მთელს ტფილისში. ვინც მოელოდებოდა ამას, მაშინვე მოჰყენენ თავიანთს მოქმედებასა. დაეით ბატონის შეილმა დაჰყარა ხმა, რომ გიორგი მეფემ იმპერატორს პავლეს წიგნი მისწერაო, რომ ჩემი შეილი მეფეთ დაგამტკიცე კადეცაო. მეფეს გადაცვალების ოთხის დღეს წინათ დაეითმა დედოფალს გამოართვა სულ ერთიან გასაღებები და ბეჭდები, ქალღებები დაშინჯა და სხვათა შორის ნახა წიგნის შავი განსვენებულის მეფისა, რომლითაც აპირებდა ეთხოვნა კელმწიფისათჳს 30000 სულიცმა და 20000 მანეთი წელიწადში ჯამაგირითა, და თავის ძმებს დანიმნოდათ ულუფა (пенсия) საქართველოში ან რუსეთშია.

დაეითმა დაიბარა თავისსთან თავადი თუმანის შეილი და ჰკითხა იცოდა თუ არა გიორგი იმ ქალღების დაწერა. თავად თუმანის შეილის ფიცი ჰქონდა მიცემული გიორგის მეფესთან, რომ არა ეისათჳს ეთქო, იმ ქალღების დაწერა, თუმცა თითონ იმისაგან იყო გადწერილი და ეხლა მეტი გზა არა ჰქონდა რომ

ჭარი ჰყო. — მამა ჩვენს ყელი გამოუჭრია ჩვენთვისა, სთქვა
მაშინ დახით ბატონის შეილმა.

ამ დროს ლაზარევი იმასა ცდილობდა, რომ ქალაქს
ტფილის შიაცა და მთელის მეფის სასახლეში ყარაული
დევეწებნია და უბრძანა, რომ არაფის არაფერი გამობტანოს
იქიღამა. დაეითს ბატონის შეილს დაბარებინა სულ ერთიან
რაც ტფილისში დიდკობა იყო, იმისავთსა რომ გამოც-
ხადებინა იმათვს იმპერატორი პაელეს ბრძანება, რომ გი-
რგი მეფის გარდაცვალების შემდეგ საქართველოს მეფეთ
ალარაფან აღარ ამოერჩიათ.

იმპერატორის ბრძანება რუსულს ენაზედ წაუყითხეს და
მინამ უთარგმნიდნენ ამ შეყროლ-ხალხს ქართულს ენაზედა,
თავადი ლეონიძე გამოვიდა შუადგან, მიტომ რომ რუსუ-
ლი იცოდა და უთხრა ხალხს, რომ ლაზარევი დაეითს მეფობა
მოგვილოცაო.

ლაზარევი რომ შეიტყო ესა, მაშინვე მეორეთ გაურკვია
იმპერატორის ბრძანება იმ შეყროლს ხალხსა და ლეონიძეს
სთხოვა შენ გადათარგმნას დევხსენიო.

ლეონიძემ ამითი არ დაიშალა. წამოვიდა იქიღამ, დაი-
წყო ტფილისის ქუჩებში სირბილი და ხალხს იმ გვართ
ეუბნებოდა და ისე ატყობინებდა, თებისაგან შეთხზულს
მანიფესტს, როგორც სასახლეში მოატყუა ხალხი, რომ
დაეით ბატონის შეილი გამეფდებო და ხალხს აღელვებდა
ამითი. მერე ლაზარევი ისიც შეიტყო, რომ ლეონიძე

თამე მისულოყო ღბრია დედოფალთანა, და ღადს ხანს ლაპარაკი
და რჩევა ჰქონოდა.

ლეონისძე სხვა და სხვა რიგათ ცდილობდა რომ დავით
ბატონის შვილისაგან შეეტყო იმისი ჰაზრი და საიდუმლოთ
მერე მივიდოდა ტფილისის მიტროპოლიტთან არსენთან და
ქ დარია დედოფალს უანბობდა ხოლმე, არსენის სენაკი
ყო აღვილი ბაასობისა.

იმისი გაძვერობა და ხალხის აღელება საშიშ საქმეთ
შეიქმნა. ლაზარევმა, ლეონიძე დაატუსაღებინა და კნორინ-
ღსაც 2 იანვარს მოახსენა 180¹წ. იმავე დღეს მეფის
ძმებს მისწერა, დაიბარა და იმას ურჩევდა იმათა, რომ
იმპერატორი პავლეს ნებას დამორჩილებოდნენ.

თავადს ლეონიძეზედ — მისწერა იმან — დაპირა თავისი ჯა-
გრის ამოყრა აღესრულებინა თავადის ჭაჭაყაძის მეუღლე-
ზედ და თავადს ეგნატე თუმანის შვილზედ, რადგან ისინი
რუსეთის ერთგულნი იყენენ. შეეპარა ის იმათ სახლებში
და ხანჯლით დახოცას უპირებდა; მაგრამ პედზედ თავადი
ჭაჭაყაძის მეუღლე იმ დროს შინ არ იყო, წასულოყო და-
ქერებული მარია დედოფლის სანახავათ და ლეონიძეს იქ
დახვედროდა ჭაჭაყაძის ცოლის ძმა სოლომან
თეილის შვილი და იმას გამოეგდო სახლიდამ. თავადი თუმა-
ნი შვილიც ლეონიძეს შინ არ დახვედროდა, ის მაშინ ლა-
ზარევთან იყო და ქალღდებსა სწერდა ქართულათ. ლაზა-
რევმა, რომ შეეტყო ეს ამბავი, იმათს სახლებს ყარაული

დააყენა გასაფრთხილებლათ.

გარდა ზევით ნათქვამისა ლაზარევმა იმ 28 დეკემბერს მისწერა ბატონის შვილებს ირაკლის ძეთ, რომ ხალხი შეკვეთულნი იყვნენ და არაფერი რამ იფიქრონ, ამისათვის ყოველს ბრძანებაზედ ხელს ეაწერთ და ბეჭდებს ეასვამთ, მისი უკანათლებულესობა იოანე ბატონის შვილი, მეფის მდივანი (одинъ секретарь) ეგნატე თუმანის შვილი და მე.

მეორეს დღეს მირიანმა და ვახტანგ ბატონის შვილებმა მოსწერეს ლაზარევს პასუხი, რომლითაც ჯერ თავიანთის ძმის გიორგი მეფის გარდაცვალებისათვ სწუხდნენ და მერე ის უყვირდათ, რომ იმათს ძმისწულს იოანე ბატონის შვილს რათ მისცა ნება ხელის მოწერისა ბრძანებაებზედ. ძალიან სწყინდათ რომ რატომ ერთ-ერთი ძმა მეფისა არ დაიბარეს სამეფოს საგანგებლოთ. სხხოვეს ლაზარევს მარტო მენ იყავ საქართველოს განმგებელიო და ჩვენ სრულის კმაყოფილებით ვემსახურებით რუსეთის იმპერატორსაო — ან არა და ერთ-ერთი გიორგი მეფის ძმა მაინც სხვათამორის დანიშნე განგებელათაო. 30 დეკემბერს ლაზარევმა მისწერა იმათ პასუხი, იმისთვის არ დაენიშნეთ არც ერთი ძმა მეფის სამეფოს განსაგებლათაო, რადგან ტფილისში არ იყვნენო და თუ ანებებთ და ჩამოხვალთ ტფილისშიაო დიდის სიამოვნებით შევრიცხავთ თანა ზოგანგებლეთაო.

30 დეკემბერს მეფის გვამი გაასვენეს სობოროში. გასვენება იყო დიდის პატივის ცემით. ჩინოვნიკებს მიჰქონდათ

მეთის ნიშანი და სულ ერთიან სამი ბატალიონი რუსის ჯარისა იყო პატივის საცემელათ.

მარიამ დედოფალმა ლაშარევს სთხოვა, რომ მეთის დასაფლავებებს არ დაშურებულოყო და მინამდისინ არ დამშვიდებულოყო სრულებით ხალხი ანუ სამეფო, არ დაესაფლავებინათ. 20 თებერვალს 1801წ. გიორგი მეთის გვამი 9 საათზედ დილით ტფილისიდან მცხეთას წაასვენეს დასაფლავებელათა. (*)

გიორგი მეთორმეტის გარდაცვალების შემდეგ უფრო ცუდს მდგომარეობაში დარჩა საქართველო, შინამ ირაკლი მეორის გარდაცვალებისა. ირაკლი მეორის გარდაცვალების შემდეგ, მხოლოდ იმისი შვილები ეცილებოდნენ ერთმანეთს მეფობის მიღებასა და შემდეგ გიორგი მეათეცმეტისა მიემატნენ იმისი შვილები და მრავალნი ნათესაეები ორსავეს მხრიდამ.

მარიამ დედოფალი ძალიან ცუდს მდგომარეობაში იყო, ცალის მხრით იყო შეწუხებული მწუხარებითა და მეორეს მხრით იმითი, რომ განსვენებულმა შეფემ თითქმის არაფერი საცხოვრებელი არ დაუტევა თავისს სახლობასა ამასთან დედოფალი აეთაც იყო.

---

[*] აქ ცალკე დაურთავ გიორგი მეთის ტფილისიდან მცხეთაში განსვენების პატივის ტყმახ, ჩემგან ნათარგმნს კაკუასიის ანსიოლოლის ატყებიდამ.

მე მოუთმენელათ ველი—მისწერა ლაზარემა კნოჩინლსა,
2 იანვარს 1801 წ. თქუტანს მალე მოსვლასა და გული-
თა მსურს. ვიცი რომ მე მეტის მეტად სჯამო არა ვარ
ამ გასაკვირველის თვისების ხალხისათვისა და ამათის საქმე-
ბისათჳსა, რომლებშიაც ყოველივე ფეხს გადადგმა სამიშო
არის; ასე რომ რაც უნდა მორიდებული იყო და არაფერი
დახმავო, ტყუილათ შინც მოგიგონებენ რასმე. აქ იმასა
ცდილობენ რომ ერთი ერთმანეთი გაცარცვონ, ყოველივე
ქონება და თუ შეიძლეს სიცოცხლეც კა წაართონ.

ამ გეზარს მდგომარეობაში, რომ ეს მხარი დაეცა და
მინაგანი აღრეულება არ მომხდარიყო, ლაზარეს მეტი
გზა აღარ ჰქონდა, რომ არც ერთის წინააღმდეგის მხარი-
სათჳს უმეცესი პატივი არ ეცა.

ლაზარემა რომ დავით ბატონიშვილის დანიშნის მაგიე-
რათ საქართველოს დროებით საგანგებლოში იოანე ბატონის-
შვილი დანიშნა ეგონა რომ კარგი იქნებაო; ამისთჳს რომ
ორნივე მცფობის ერთმანეთის შოცილენი დავით და იულონე
გარემეთ დარჩნენ და მიზნები აღარა ჰქონდათ რომ ერთი
მეორეს წინააღმდეგი შექმნილიყვნენ. ლაზარემა ეს საქმე თუ-
შცა კარგათ დაიწყო, მაგრამ ბოლო ამგვარათ ედღარ მიაღწენა.
როგორც შემდეგში ენახაყვ, დავითმა თავისი მეცადინეობით
იქამდისინ მიიყენა საქმე, რომ იმ საგანგებლოში თავისი
თავიც დაანიშნინა და თუმცა იოანე ბატონიშვილის დანი-
შენით ლაზარემა სისხლის ღვრა არ მოახდინა, მაგრამ ბო-

ლოს კი მაინც ამ შემდეგს განკარგულებით ქვეყნის მშვი-
დობიანობა ვერ დაიცვა.

ეს ორნი წინააღმდეგნი მხარენი დასდგნენ ისეთ რიგათ,
როგორც საომრათ რომ მოემხადებიან და მაგარს ადგილს
დაიჭერენ, გამაგრდნენ და ხალხში ფესევა გაიდგეს. იძინე-
ბდნენ თავ-თავიანთთვის ერთგულს ხალხსა, ამასთან აღელე-
ბდნენ ერთ-ერთმანეთზედა და მხარათ შიღოოდნენ ერთიკა
და მეორე მხარიც საჩივლელათ ერთმანეთზედა რუსეთის
ჯარების მეუფროსესთანა. ვახტანგმა და მირიან ბატონის-
შვილებმა იჩიულეს, ჩვენი ძმისწული ბაგრატ კახეთში ხმასა
ჰყრისო, რომ ეითომ ლაზარევის წიგნი მიეღოსო, ამაზედაო,
რომ დავით ბატონის შვილი ეითომ თანხმათ კელმწიფის
ნებისა დაემტკიცებინოსთ მეფეთაო და ამის გამო ის ხალხს
ძალათ აფიცებს თავისის ძმის დავითის მეფობაზედაო. მაგ-
რამ კახეთიდამ კი ის თავადის შვილები, რომელთაც მეფის
ირაკლის ანდერძი მეფობის ჯერით მიღებისა, დაამტკიცეს
თავიანთის ხელმოწერითა, ჩამოვიდნენო და უარსა შერებიან
და დავითის გამეფებისათჳს არ იფიცვენო, იმათი სურვილი
ის არისო, რომ ის ანდერძი აღასრულონო.

ბაგრატ ბატონის შვილმა 2 იანვარს 1801წ. მოსწერა
ლაზარევისა, კახეთში მრავლმა თავადის შვილებმა მიიღეს
წიგნებიო, რომლითაც ძალას ატანენ, რომ იმპერატორი პაე-
ლეს ბრძანებას ნუ მოუცდიო.

აიულონ და ფარნაოზ — მოსწერა დავით ბატონის-შვილმა,

3 იანვარს 1801წ. ლაზარესა დაეით ბატონის მეილმა იულონ და ფარნაოზ მოსწერა, დაჯიან მთელს ქართლში და ხალხში არეულებას ცდილობენ, არწმუნებენ რომ ვითომ თქვენი გამოცხადება პირდაპირ იმ რიგი იყო, რომ საქართველოში დღეის იქით მეფე სრულებით აღარ უნდა იყოსო. ამასთან ხალხს ეუბნებიან რომ თავის უფლებას დაჰკარგვენ და სრულებით დაიღუპებიან, თავადნი და აზნაურნი ისე შეიკმნებიან, როგორც ჩერქეზებისანი უპატრონოთ დარჩენილნი. ამ გვარად ყოველს თავიანთს მიხეზსა თქვენს გდებენ და ხალხს აღელვებენ და იმასა ცდილობდნენ რომ არეულება მოხდინონ.

ლაზარეს შეატყობინეს, რომ ბატონის შეილებს, გიორგი მეფის ძმებს, სურდათ კახეთს გასულიყვნენ და როგორც დაეით ბატონის შეილი არწმუნებდა, ხელახლა აღრეულება მოეხდინათ. დაეით ბატონის შეილი კი დარწმუნებული იყო თავისს იმაიზედ უმეტესობაზედ და სრული იმედოცა ჰქონდა რომ საქართველოს მეფობას მიიღებდა, იმასა ცდილობდა რომ გამოეჩინა თავისი უფლება და სახელი.

„მე ვერას გზით ვერ ვიარწმუნებ, რომ ბიძა ჩემებს მივეტოვთ, მოსწერა დაეითმა ლაზარესა. — მე დარწმუნებული ვარ, რომ ხელნიწყეს იმპერატორს მეუძლიან ერთის სატყუას გამოთქმით ყოველიფერი ჰაზრები ბატონის შეილებისა შალოს.“

„თუ ვინცოდა არის თქვენ რომლისამე მიხეჯათ არა ვსურსთ ამ საქმეში გარეცა, მამ გთხოვთ რომ მე მომცეთ

ნება და მე იმათ დაეხმებოდნენ, ხომ ხედავთ ჩემს მორჩილებას, რავექნა მე ჩემს თავს მოვალეთა ვხედავ. მაგრამ ბიძა ჩემები კი ამ სახით არა ფიქრობენ, ისინი ცხადვით წინააღმდეგნი გიხდებიან და რომ ამ გეარს იმთა მოქმედებას ყურადღება არ მიაქციოთ მე სრულდებით ამას ვერ წარმოვიდგენ ვერც თქვენგან და ვერც რუსეთისაგან, მეტადრე რომ საჩივრის მიხედვით შეველა არა აქვს და ხალხის აღულებაც დაუფიწყრად არ დარჩება.

„გთხოვთ რომ მინამდისინ ხალხი ჯერ არ შეყრილა, ეს საქმე წინათვე დაამშვიდლოთ. კარგათ მოგეხსენებათ ჩვენთვის რა ვება იქმნება და თქვენთვის რამოდენი ჯანჯალი. ამ არეულებაში ავბრიის ომარახანსაც მეუძლია რომ ერთსა ან ორს სოფელს დაეცეს და აიკლოს; მერე ყოვლის ამის პასუხის მგებელი ვინ იქნება?..“

რასაკურთველია რომ დავით ბატონისმეილია ამ გეარის კითხვით, რომ გაათავა თავისი წიგნი, ის გამოდიოდა რომ ლაზარეს ზღებდა ბრალსა და ზოგიერთს პასუხის ვებაშიაც თითონაც იყო როგორც კანონიერი საქართველოს გამგე. ამ გეარათ ფიქრობდა ის, ამხედ დარწმუნებული იყო და როგორცა ვნახავთ შემდეგშიაც; იმ გეარათა მოქმედებდა რომ თავისი თავი ეგონა ამ ქვეყნის მკატრონეთა მეორეს მხრით კი იმის ზედებაც თავიანთს საკუთრებათ ფიქრობდნენ მემკვიდროებას და არას გზათ თავიანთს ძმის წულის არ ემორჩილებოდნენ.

ამ გეარის მდგომარეობიდან რომ საქართველო აშოსუ-
ლიყო და შინაგანი ანღრეულება და განხეთქილებები არა
ყოფილიყო, ამისთვის საჭიროება მოითხოვდა სხვა რიგს
თავდადების მოქმედებასა, რომ სისხლის ღვრას მორჩენილიყო
ხალხი.

ცერემონია, რომელიც იყო შიშის უმაღლესობის ნეტარ
ხსენებულის მეფის გიორგი ირაკლის ძის გემის ტფილისილამ
მცხეთაში წასვენებაზედ. (კავკასიის არხეოლოგიის გუჯრე-
ბისა ფურცელი 529 თავი 60.)

ოცს თებერვალს 1801 წელსა, 9საათზედ დილით,
საქართველოს პატრიარხმან ანტონიმ პანაშეიდი გარღუხადა
და შემდეგ ამისა იწყეს გამოსვენება გემისა ნეტარ ხსენებუ-
ლის მეფის გიორგისა, ამ გეარის წესითა:

წინ, ჯერ მიდიოდნენ რამდენიმე თეადის შეილებს
და იმათ უკან მიზღვედნენ დიაკვნები ხატებითა და სან-
თლებითა.

მერე მიჰქონდათ სულ ერთიან მეფის ნიშნები, ამ რიგათ:

1, ორდენი წმ. ალექსანდრე ნეესკასა; 2, ორდენი წმ.
ანდრია პირველ წოდებულის მოციქულისა; 3, ხმალი; 4,
სკიპტრა; 5, გვირგვინი; 6, ბაიზალი.

ეს ყოველივეფერი მიჰქონდათ თეადის შეილებს და ყვე-
ლას ამათ მიზღვედნენ ორ ორნი, ერთი მარჯვნივ და ერთი
მარცხნივ.

ამათ შემდეგ მიდიოდა ორ პირბთ სამღვდელთა, მარჯვ-
ნივ ქართველისა და მარცხნივ სომხისა, მერე მიდიოდნენ
უწმინდესი პატრიარხნი საქართველოსი ანტონი და სრულიად
სომხეთის ხალხისა იოსებ და მერე რამდენიმე თეადის

შეიღებო.

ამათ უკან მიჰქონდათ კუბო მისი უმალღოსობისა მეფისა და იმაზედ ეჭარათ თაეადთა და ჰნაურებს სალსინებელი ანუ ბალდახინი (რუსულად ითქმის ბალდახინ); ამის შემდეგ მიდიოდა მისი უგანათლებულებობა მემკვიდრე დავით გორგის ძე და ბატონსვილები: იოანე და ბაგრატ გორგის ძენი, რამდენიმე თაედნი და ჰნაურნი.

ეკლესიიადამ რომ გამოასვენეს გვამი მეფისა, მაშინ იმ ბატალიონებმა რომლებიც იღვნენ იმ გზზედ საითაც უნდა წესვენებინათ სამხედრო პატაე მისცეს თოფთა (накарауль) და მუზიკანტებმაც დაუტრეს მუზიკა (полный походь); როდესაც მიახლოვდნენ სამღდელონი, თაედნი და ხალხი, რომელნიც მზღვედნენ მისის უმალღესობის გემსა-მარჯვენას მუშკატერის ბატალიონის მაშინვე ორმოცდა ათნი ყაზახები რომლებიც იქ იღვნენ გაღმოვიდნენ თაეიანთის სადგომის აღგილიდაჲ და წინ გაუძღვენენ ამათ ქალაქს გარეთამდისინ; ბატალიონებმა კი მოიცილა მინამდისინ ეს ამოდენი ხალხი გაიელიდა და მერე თოფი მხარზედ გაიღეს (наплечо), შემდეგ დასაფლავებისათვის დაიჭირეს (напогребение) დაღვნენ ჯგუფ ჯგუფთ და თან მიჰყენენ. როდესაც მიდიოდნენ მუზიკა და ბარაბანი უკრავდა მწუხარებას ხმასა.

ქალაქს გარეთ, რომ გაასვენეს, დასდგეს გვამი მეფისა და დაიწყეს პანაშეიდი, ამ დროს ბატალიონები დამწყრიდნენ, თოფი მხარზედ დაიღეს და მერე დატენეს, როდესაც დაიწყეს

გალობა საუყუნოთ იყოს სახსენებელი მისი, მაშინ ჯარებმა
სამჯერ ღარეშემო შემოუარეს და მას ჯერ თოფები და
პოლკის ზარბაზნები დაცალეს; იმავე მაშინათვე დაიწყეს
სროლა ტფილისის ციხის ზარბაზნებიდამა და 31 გაის-
როლეს.

ემას რომ მოაჩნენ გეაში მისის უმაღლესობისა წასვენეს
დასამარხათ მცხეთაში, ბატალიონები კი დაბრუნდნენ ქალა-
ქში, ერთი დღეაზიონი ეგორის ბატალიონისა გაჰყვა შეფის
ნებავა შინამდისინა, სადაც ისინი უნდა იყოს.

(სხვა შემდეგ ნომერში იქნება.)

ნ ე კ რ ო ლ ო ღ ი

თავის სამწუხაროთ, რედაქციამ დაჰქარგა ერთი იმ პი-
ველ თანა მშრომელთაგანი; რომელიცა იყო დედა ბოძა
ჩვენის სასოფლო გზეთის „გუთნის-დედისა, ამ აგვისტოს
თვის, ათს რიცხვში, გარდაიცვალა დიდს ხნის ავით მყო-
ფობის შემდგომს აგრონომი ივანე ლაზარეს ძე სერებრიაკოვი;
რომელიცა იყო დიდად დახელოვნებული მამულის მოვლის
საქმეში და ყოვლის საგნის მეცნიერებაში. ეს დიდი დანაკლი-
სია ჩუქნოვს.-ვინც კი კითხულობს გუთნის-დედას, უნდა
მოეხსენებოდეს, თუ რა შრომა მიუძღვის ამ განსვენებულს
ამ გზეთის გამოცემაში. იმისი კალამი არ მოშცდარა გაზე-
თისათვის თვით იმ დრომდინ, ვიდრე უკანასკნელ აღმო-
სუნქვამდინ. ამ განსვენებულის სწავრებას დაეხეცდავთ „ცისკა
რში“ ამ მოკლეს დროში, ახლა ამის მეტი აღარა გვეთ-
თქმის რა, რომ ღმერთმა ინებოს იმისი აღაგი დაიჭიროს
ამ გაზეთის თანამშრომლობაში, ამისთანა პირმა რომელიცა,
თუ იმისთანა არა, ცოტადარი მოუტანოს სარგებლობა
ჩვენ მამულის შეპატრონეთ. —

რედ. ი. კერ.